

Nr 71

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753), m. m.; given Stockholms slott den 16 februari 1962.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om ändring i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753);
- 2) lag om ändring i kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (nr 50);
- 3) lag om ändring i landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319);
- 4) lag angående ändring i lagen den 2 juni 1961 (nr 436) om församlingsstyrelse;
- 5) förordning om ändrad lydelse av 130 § taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623); samt
- 6) lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 juni 1943 (nr 436) om vägnämnder och länsvägnämnder.

GUSTAF ADOLF

Rune B. Johansson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändrade bestämmelser i kommunallagarna om ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag. Förslaget innebär att kommunerna får möjlighet att efter grunder, som kommunerna själva bestämmer, allmänt och fullt ut gottgöra förtroendemännen inte bara för kostnader på grund av uppdragen utan även för det arbete som är för- enat med uppdragen. Ersättningsformerna föreslås bli arvode, som skall utgöra ersättning för utfört arbete, samt traktamente, resekostnadsersätt- ning och ersättning för särskilda utgifter. Ändringarna i ersättningsreg- lerna föranleder ändringar även i vissa ersättningsbestämmelser i andra författningar.

Genom förslaget stadfästes i fråga om kommunala arvoden den inom kommunerna redan vidtagna anpassningen till lagstiftningen om försäk- ring för allmän tilläggspension. Härigenom anses pensionsfrågan för för- troendemännen i allmänhet få en tillfredsställande lösning. De borgerliga kommunerna föreslås dock få möjlighet att i undantagsfall göra särskilda pensionsutfästelser. Dylika pensionsbeslut av stads- eller kommunalfull- mäktige skall inte längre behöva underställas länsstyrelsens prövning.

Slutligen framlägges förslag om viss utvidgning av de borgerliga primär- kommunernas rätt att utan särskilt tillstånd upptaga lån samt om möjlig- het för stadsfullmäktige i Stockholm att till stadskollegiet och övriga nämnder delegera beslutanderätten beträffande ordningen för att till tjänstgöring inkalla vissa suppleanter.

Ändringarna i lagen om församlingsstyrelse föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1963 och övriga författningsändringar den 1 juli 1962.

Förslag

till

L a g

om ändring i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753)

Härigenom förordnas, att 28, 46, 59, 63 och 75 §§ kommunallagen den 18 december 1953¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

28 §.

(Nuvarande lydelse)

1 m o m. Fullmäktige må besluta, att fullmäktiges ordförande skall åtnjuta arvode för med uppdraget förenat arbete. Arvodets belopp skall bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålets omfattning och art. Fullmäktige äga ock för ett år i sänder med visst belopp bevilja ersättning åt ordföranden för utgifter, som för kommunens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande.

Enligt fullmäktiges bestämmande må, där väglängden mellan fullmäktigs hemvist och fullmäktiges sammanträdeslokal är större än tre kilometer, resekostnadsersättning vid deltagande i fullmäktiges sammanträde utgå till fullmäktig. I den mån resa lämpligen kan företagas med järnväg, buss, spårvagn eller fartyg, må ersättningen ej överstiga avgiften för plats i andra klass på järnväg,

(Föreslagen lydelse)

1 m o m. Fullmäktige må besluta, att till fullmäktig skall enligt de grunder fullmäktige bestämma utgå traktamente för särskilda av uppdraget föranledda kostnader för uppehälle samt ersättning för resekostnader och andra med uppdraget förenade utgifter.

Efter fullmäktiges bestämmande må till fullmäktig jämväl utgå arvode för det arbete som är förenat med uppdraget. Arvodet må icke överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålets omfattning och art samt den tid som kan beräknas åtgå för uppdraget.

¹ Senaste lydelse av 28 § 1 mom., se SFS 1959: 522, samt av 59 §, se SFS 1961: 139.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

plats i buss eller spårvagn eller salongsplats på fartyg. För resa med eget motorfordon må ersättning utgå efter de grunder, som fullmäktige med beaktande av vad nu sagts bestämma. I intet fall må ersättningen överstiga lägsta avgiften för taxebil.

Där fullmäktig är bosatt på så stort avstånd från fullmäktiges sammanträdeslokal, att resan fram eller åter måste företagas å särskild dag, må fullmäktige besluta, att ersättning för resdag skall utgå efter de grunder som fullmäktige bestämma.

2 m o m. Fullmäktige äga, i fall som avses i författning om allmän försäkring, träffa överenskommelse att utgående arvoden skola anses som inkomst av anställning.

Fullmäktige äga ock, då särskilda skäl äro därtill, bevilja fullmäktig, som under en lång följd av år på grund av uppdrag utfört arbete av betydande omfattning, pension i form av ålderspension, förtidspension och familjepension.

2 m o m. Fullmäktige äga besluta, att till ledamot av beredning skall utgå ersättning i enlighet med de bestämmelser, som jämlikt 46 § gälla för ledamot av kommunens styrelse och utsedd ledamot av annan kommunal nämnd.

3 m o m. Vad i 1 och 2 mom. stadgas om fullmäktig skall äga motsvarande tillämpning med avseende å ledamot av beredning och suppleant för sådan ledamot.

46 §.

1 m o m. Ledamot av kommunens styrelse och utsedd ledamot av annan kommunal nämnd skola, därest fullmäktige så besluta, för deltagande i sammanträde eller förrättning inom kommunen i kommunens angelägenhet åtnjuta gottgörelse av kommu-

1 m o m. Vad i 28 § 1 och 2 mom. stadgas om fullmäktig skall äga motsvarande tillämpning med avseende å ledamot av kommunens styrelse och utsedd ledamot av annan kommunal nämnd samt suppleant för sådan ledamot.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

nens medel i form av dagtraktamente. Dagtraktamente må ej överstiga tio kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag; dock må med avseende å särskilt tidskrävande sammanträde eller förrättning eller där det eljest finnes påkallat av särskilda förhållanden traktamentet sättas till högre belopp.

Där väglängden mellan ledamotens hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än tre kilometer, må fullmäktige ock besluta, att resekostnadsersättning skall utgå till ledamoten enligt de grunder, som i 28 § 1 mom. andra stycket äro stadgade för där avsedda fall.

Är ledamot, som avses i första stycket, bosatt på så stort avstånd från sammanträdes- eller förrättningsstället, att resan fram eller åter måste företagas å särskild dag, må fullmäktige besluta, att ersättning för resdag skall utgå efter de grunder, som fullmäktige bestämma.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i kommunens angelägenhet företages utom kommunen av person, som sägs i första stycket, må, om fullmäktige så besluta, utgå efter särskild grund.

2 m o m. Jämte gottgörelse, som beslutes enligt 1 mom., må efter fullmäktiges bestämmande till sådan ledamot av kommunens styrelse eller annan kommunal nämnd, som utsetts till ordförande eller eljest i viss befattning inom styrelsen eller nämnden eller efter särskilt uppdrag utför arbete av mera betydande omfattning, utgå dels arvode för med

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

uppdraget förenat arbete och dels ersättning med visst belopp för utgifter, som för kommunens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande. Beloppet av arvode eller ersättning för utgifter skall bestämmas för högst fyra år i sänder. Arvode må icke överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålets omfattning och art.

3 m o m. När särskilda skäl därtill äro, må fullmäktige bevilja pension åt ledamot av kommunens styrelse eller annan kommunal nämnd, som under en lång följd av år innehaft befattning eller uppdrag som avses i 2 mom. samt däråt ägnat övervägande del av sin arbetstid. Beslut om pension skall underställas länsstyrelsens prövning.

4 m o m. Där i särskild författning föreskrift meddelas om ersättning åt ledamot av kommunal nämnd, skall vad sålunda finnes stadgat lända till stadgat lända till efterrättelse.

2 m o m. Meddelas i särskild författning föreskrift om ersättning åt ledamot av kommunal nämnd, skall vad sålunda finnes stadgat lända till efterrättelse.

59 §.

Kommun äger jämväl upptaga lån av statsmedel, som av Konungen beviljats kommunen, så ock, i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer, lån av statsmedel, som beviljats kommunen av statlig myndighet.

Kommun äger därjämte, i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer, åtaga sig ansvarighet gentemot staten för lån, som av statsmedel beviljas annan än kommunen, så ock borgensansvar för lån åt bo-

Kommun äger jämväl upptaga dels lån av statsmedel, som av Konungen beviljats kommunen, dels ock, i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer, lån av statsmedel, som beviljats kommunen av statlig myndighet, samt lån för bostadsbyggnadsföretag, som godkänts för statlig belåning.

Kommun äger därjämte, i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer, åtaga sig ansvarighet gentemot staten för lån, som av statsmedel beviljas annan än kommunen, så ock borgensansvar för lån

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

stadsföretag, som godkänts för stat- för bostadsbyggnadsföretag, som
lig belåning. godkänts för statlig belåning.

Likaså må ————— och avloppsanläggningar.

63 §.

Av fullmäktige ————— årets förvaltning.

Den, vilken ————— av granskningen.

Revisorerna äga ————— beröra förvaltningen.

Vad i ————— å revisor.

Fullmäktige må besluta, att till re-
visor skall utgå ersättning i enlighet
med de bestämmelser, som jämlikt
46 § 1 och 2 mom. gälla för ledamot
av kommunens styrelse och utsedd le-
damot av annan kommunal nämnd.

Vad i 28 § 1 och 2 mom. stadgas
om fullmäktig skall äga motsvarande
tillämpning med avseende å revisor.

75 §.

Fullmäktiges beslut ————— av länsstyrelsen.

Om vissa andra beslut, som skola
underställas länsstyrelsens prövning,
sägs i 43 §, 46 § 3 mom., 52 och 61 §§
samt 76 § 3 mom.

Om vissa andra beslut, som skola
underställas länsstyrelsens prövning,
sägs i 43, 52 och 61 §§ samt 76 § 3
mom.

Underställt beslut ————— därför uppgivas.

Över vägrad ————— hos Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli
1962.

Förslag

till

L a g

om ändring i kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (nr 50)

Härigenom förordnas, att 29, 31, 38, 53, 63, 67 och 79 §§ kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

29 §.

1 m o m. Stadsfullmäktige må besluta, att fullmäktiges ordförande skall åtnjuta arvode för med uppdraget förenat arbete. Arvodets belopp skall bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålens omfattning och art. Stadsfullmäktige äga ock för ett år i sänder med visst belopp bevilja ersättning åt ordföranden och vice ordförandena för utgifter, som för stadens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande.

1 m o m. Stadsfullmäktige må besluta, att till stadsfullmäktig skall enligt de grunder stadsfullmäktige bestämma utgå traktamente för särskilda av uppdraget föranledda kostnader för uppehälle samt ersättning för resekostnader och andra med uppdraget förenade utgifter.

Efter stadsfullmäktiges bestämmande må till stadsfullmäktig jämväl utgå arvode för det arbete som är förenat med uppdraget. Arvodet må icke överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålens omfattning och art samt den tid som kan beräknas åtgå för uppdraget.

Enligt stadsfullmäktiges bestämmande må, där väglängden mellan fullmäktigs hemvist och fullmäktiges sammanträdeslokal är större än tre kilometer, resekostnadsersättning vid deltagande i fullmäktiges sammanträde utgå till fullmäktig. I den mån resa lämpligen kan företagas med järnväg, buss eller spårvagn, må ersättningen ej överstiga avgiften för

¹ Senaste lydelse av 29 § 1 mom., se SFS 1959:523, samt av 63 §, se SFS 1961:140.

(Nuvarande lydelse)

plats i andra klass på järnväg eller plats i buss eller spårvagn. För resa med eget motorfordon må ersättning utgå efter de grunder, som stadsfullmäktige med beaktande av vad nu sagts bestämma. I intet fall må ersättningen överstiga lägsta avgiften för taxebil.

(Föreslagen lydelse)

2 m o m. Stadsfullmäktige äga, i fall som avses i författning om allmän försäkring, träffa överenskommelse att utgående arvoden skolas anses som inkomst av anställning.

Stadsfullmäktige äga ock, då särskilda skäl äro därtill, bevilja stadsfullmäktig, som under en lång följd av år på grund av uppdrag utfört arbete av betydande omfattning, pension i form av ålderspension, förtidspension och familjepension.

2 m o m. Stadsfullmäktige äga besluta, att till ledamot av beredning skall utgå ersättning i enlighet med de bestämmelser, som jämlikt 53 § gälla för ledamot av stadskollegiet och utsedd ledamot av annan kommunal nämnd.

3 m o m. Vad i 1 och 2 mom. stadgas om stadsfullmäktig skall äga motsvarande tillämpning med avseende å ledamot av beredning och suppleant för sådan ledamot.

31 §.

Stadskollegiet består — — — — — för dem.

Skär ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skolas inkallas till tjänstgöring.

Skär ej val av suppleanter proportionellt, skolas stadsfullmäktige tillika bestämma den ordning, i vilken suppleanterna skolas inkallas till tjänstgöring, eller uppdraga åt stadskollegiet att bestämma denna ordning med iakttagande av de grunder stadsfullmäktige fastställa.

38 §.

Suppleanterna i stadskollegiet bora i den vid valet bestämda ordningen

Suppleanterna i stadskollegiet bora i den av stadsfullmäktige eller

(Nuvarande lydelse)

kallas till tjänstgöring i den mån det erfordras till följd av hinder för ledamot eller vid uppkommen ledighet, som ännu ej kunnat fyllas, efter ledamot, som icke utsetts vid proportionellt val.

(Föreslagen lydelse)

stadskollegiet bestämda ordningen kallas till tjänstgöring i den mån det erfordras till följd av hinder för ledamot eller vid uppkommen ledighet, som ännu ej kunnat fyllas, efter ledamot, som icke utsetts vid proportionellt val.

53 §.

1 m o m. Ledamot av stadskollegiet och utsedd ledamot av annan kommunal nämnd *skola, därest stadsfullmäktige så besluta, för deltagande i sammanträde eller förrättning inom staden i stadens angelägenhet åtnjuta gottgörelse av stadens medel i form av dagtraktamente. Dagtraktamente må ej överstiga tio kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag; dock må med avseende å särskilt tidskrävande sammanträde eller förrättning eller där det eljest finnes påkallat av särskilda förhållanden traktamentet sättas till högre belopp.*

Där väglängden mellan ledamotens hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än tre kilometer, må stadsfullmäktige ock besluta, att resekostnadsersättning skall utgå till ledamoten enligt de grunder, som i 29 § 1 mom. andra stycket äro stadgade för där avsedda fall.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i stadens angelägenhet företages utom staden av person, som sägs i första stycket, må, om stadsfullmäktige så besluta, utgå efter särskild grund.

2 m o m. *Stadskollegiets ordförande åtnjuter i denna sin egenskap års-*

1 m o m. *Stadskollegiets ordförande och vice ordförande åtnjuta i denna egenskap årsarvoden, som bestämmas av stadsfullmäktige.*

I övrigt skall vad i 29 § 1 och 2 mom. stadgas om stadsfullmäktig äga motsvarande tillämpning med avseende å ledamot av stadskollegiet och utsedd ledamot av annan kommunal nämnd samt suppleant för sådan ledamot.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

arvode, som bestämmes av stadsfullmäktige.

Jämte gottgörelse, som beslutes enligt 1 mom., må efter stadsfullmäktiges bestämmande till ordföranden i annan kommunal nämnd än stadskollegiet, så ock till sådan ledamot av stadskollegiet eller annan kommunal nämnd, som eljest i viss befattning inom kollegiet eller nämnden eller efter särskilt uppdrag utför arbete av mera betydande omfattning, utgå dels arvode för med uppdraget förenat arbete och dels ersättning med visst belopp för utgifter, som för stadens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande. Beloppet av arvode eller ersättning för utgifter skall bestämmas för högst ett år i sänder. Arvode må icke överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålets omfattning och art.

3 m o m. När särskilda skäl därtill äro, må stadsfullmäktige bevilja pension åt sådan ledamot av stadskollegiet eller annan kommunal nämnd som under en lång följd av år innehåft befattning eller uppdrag som avses i 2 mom. samt däråt ägnat övervägande del av sin arbetstid. Beslut om pension skall underställas överståthållarämbetets prövning.

4 m o m. Där i särskild författning föreskrift meddelas om ersättning åt ledamot av kommunal nämnd, skall vad sålunda finnes stadgat lända till efter rättelse.

2 m o m. Meddelas i särskild författning föreskrift om ersättning åt ledamot av kommunal nämnd, skall vad sålunda finnes stadgat lända till efter rättelse.

63 §.

Staden äger jämväl upptaga lån av statsmedel, som av Konungen beviljats staden, så ock, i den omfattning

Staden äger jämväl upptaga dels lån av statsmedel, som av Konungen beviljats staden, dels ock, i den om-

(Nuvarande lydelse)

och på de villkor Konungen bestämmer, lån av statsmedel, som beviljats staden av statlig myndighet.

Staden äger därjämte, i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer, åtaga sig ansvarighet gentemot staten för lån, som av statsmedel beviljas annan än staden, så ock borgensansvar för lån *åt bostadsföretag*, som godkänts för statlig belåning.

Likaså må ————— och avloppsanläggningar.

(Förestlagen lydelse)

fattning och på de villkor Konungen bestämmer, lån av statsmedel, som beviljats staden av statlig myndighet, *samt lån för bostadsbyggnadsföretag, som godkänts för statlig belåning.*

Staden äger därjämte, i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer, åtaga sig ansvarighet gentemot staten för lån, som av statsmedel beviljas annan än staden, så ock borgensansvar för lån *för bostadsbyggnadsföretag*, som godkänts för statlig belåning.

67 §.

Av stadsfullmäktige ————— årens förvaltning.

Den, vilken ————— av granskningen.

Revisorerna äga ————— beröra förvaltningen.

Vad i ————— å revisor.

Stadsfullmäktige må besluta, att till revisor skall utgå ersättning i enlighet med de bestämmelser, som jämlikt 53 § 1 och 2 mom. gälla för ledamot av stadskollegiet och utsedd ledamot av annan kommunal nämnd.

Vad i 29 § 1 och 2 mom. stadgas om stadsfullmäktig skall äga motsvarande tillämpning med avseende å revisor.

79 §.

Om beslut, som för att erhålla bindande kraft skola underställas överståthållarämbetets prövning, stadgas i 53 § 3 mom., 56 och 65 §§ samt 80 § 3 mom.

Om beslut, som för att erhålla bindande kraft skola underställas överståthållarämbetets prövning, stadgas i 56 och 65 §§ samt 80 § 3 mom.

Underställt beslut ————— därför uppgivas.

Över vägrad ————— hos Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1962.

Förslag

till

L a g**om ändring i landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319)**

Härigenom förordnas, att 39, 55 och 67 §§ landstingslagen den 14 maj 1954¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***39 §.**

1 m o m. Landstingsman åtnjuter under landstingsmöte samt, om han ej bor å den ort där mötet hålles, under resan fram och åter dagtraktamente av landstingskommunens medel efter de grunder, som landstinget bestämmer.

1 m o m. Landstinget må besluta, att till landstingsman skall enligt de grunder landstinget bestämmer utgå traktamente för särskilda av uppdraget föranledda kostnader för uppehälle samt ersättning för resekostnader och andra med uppdraget förenade utgifter.

Landstingsman, som ej bor å den ort där landstingsmöte hålles, äger tillika rätt till resekostnadsersättning. I den mån resa lämpligen kan företagas med järnväg, buss, spårväg eller fartyg, må ersättningen ej överstiga avgiften för plats i första klass å järnväg, plats i buss eller spårvagn eller hyttplats på fartyg. För resa med eget motorfordon må ersättning utgå efter de grunder, som landstinget med beaktande av vad nu sagts bestämmer. I intet fall må ersättningen överstiga lägsta avgiften för taxebil.

Efter landstingets bestämmande må till landstingsman jämväl utgå arvode för det arbete som är förenat med uppdraget. Arvodet må icke överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålens omfattning och art samt den tid som kan beräknas åtgå för uppdraget.

Till den, som under pågående möte inträtt i tjänstgöring, sedan av honom anmält hinder av landstinget underkänts, må för resan till och

¹ Senaste lydelse av 39 § 1 mom., se SFS 1959:521.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

från mötet icke utgå traktamente eller resekostnadsersättning, såvida sådan gottgörelse utgått till annan, som på sätt i 22 § sägs inkallats i hans ställe.

2 m o m. Landstinget äger, i fall som avses i författning om allmän försäkring, träffa överenskommelse att utgående arvoden skola anses som inkomst av anställning.

Landstinget äger ock, då särskilda skäl äro därtill, bevilja landstingsman, som under en lång följd av år på grund av uppdrag utfört arbete av betydande omfattning, pension i form av ålderspension, förtidspension och familjepension.

2 m o m. Landstinget äger besluta, att till ledamot av beredning, som avses i 30 § första stycket, skall utgå ersättning i enlighet med de bestämmelser, som jämlikt 55 § gälla för ledamot av förvaltningsutskottet och utsedd ledamot av annan nämnd.

3 m o m. Vad i 1 och 2 mom. stadgas om landstingsman skall äga motsvarande tillämpning med avseende å ledamot av beredning, som avses i 30 § första stycket, samt suppleant för sådan ledamot.

55 §.

1 m o m. Landstinget äger besluta, att ledamot av förvaltningsutskottet och utsedd ledamot av annan nämnd skola för deltagande i sammanträde eller förrättning inom landstingskommunen i någon dess angelägenhet åtnjuta dagtraktamente och resekostnadsersättning av landstingskommunens medel. Ej må dagtraktamente eller resekostnadsersättning sättas till högre belopp än som i motsvarande fall utgår till landstingsman.

1 m o m. Vad i 39 § 1 och 2 mom. stadgas om landstingsman skall äga motsvarande tillämpning med avseende å ledamot av förvaltningsutskottet och utsedd ledamot av annan nämnd samt suppleant för sådan ledamot.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i landstingskommunens angelägenhet företages utom lands-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

tingskommunen av person, som sägs i första stycket, må, om landstinget så beslutar, utgå efter annan grund än nu är sagt.

2 m o m. Jämte gottgörelse, som beslutas enligt 1 mom., må efter landstingets bestämmande till sådan ledamot av förvaltningsutskottet eller annan nämnd, som utsetts till ordförande eller som eljest i viss befattning inom utskottet eller nämnden eller efter särskilt uppdrag utför arbete av mera betydande omfattning, utgå dels arvode för med uppdraget förenat arbete och dels ersättning med visst belopp för utgifter, som för landstingskommunens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande. Arvodets belopp skall bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålens omfattning och art kan anses skäligt. Ersättning med visst belopp för utgifter må likaledes fastställas för högst ett år i sänder.

3 m o m. Där i särskild författning föreskrift meddelas om ersättning åt ledamot av landstingskommuns nämnd, skall vad sålunda finnes stadgat lända till efterrättelse.

2 m o m. Meddelas i särskild författning föreskrift om ersättning åt ledamot av landstingskommuns nämnd, skall vad sålunda finnes stadgat lända till efterrättelse.

67 §.

Landstinget skall — — — — — årets förvaltning.

Den, vilken — — — — — av granskningen.

Revisorerna äga — — — — — beröra förvaltningen.

Vad i — — — — — å revisor.

Landstinget må besluta, att till revisor skall utgå ersättning i enlighet med de bestämmelser, som jämlikt 55 § gälla för ledamot av förvaltningsutskottet och utsedd ledamot av annan nämnd.

Vad i 39 § 1 och 2 mom. stadgas om landstingsman skall äga motsvarande tillämpning med avseende å revisor.

_____

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1962.

Förslag

till

L a g**angående ändring i lagen den 2 juni 1961 (nr 436) om församlingsstyrelse**

Härigenom förordnas, att 31, 38, 59 och 77 §§ lagen den 2 juni 1961 om församlingsstyrelse skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

31 §.

1 m o m. *Kyrkofullmäktige må besluta, att fullmäktiges ordförande skall åtnjuta arvode för med uppdraget förenat arbete. Arvodets belopp skall bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålens omfattning och art. Fullmäktige äga ock för ett år i sänder med visst belopp bevilja ersättning åt ordföranden för utgifter, som för församlingens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande.*

1 m o m. *Kyrkofullmäktige må besluta, att till kyrkofullmäktig skall enligt de grunder kyrkofullmäktige bestämma utgå traktamente för särskilda av uppdraget föranledda kostnader för uppehälle samt ersättning för resekostnader och andra med uppdraget förenade utgifter.*

Efter kyrkofullmäktiges bestämmande må till kyrkofullmäktig jämväl utgå arvode för det arbete som är förenat med uppdraget. Arvodet må icke överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålens omfattning och art samt den tid som kan beräknas åtgå för uppdraget.

Enligt kyrkofullmäktiges bestämmande må, där väglängden mellan fullmäktigs hemvist och fullmäktiges sammanträdeslokal är större än tre kilometer, resekostnadsersättning vid deltagande i fullmäktiges sammanträde utgå till fullmäktig. I den mån resa lämpligen kan företagas med järnväg, buss, spårvagn eller fartyg, må ersättningen ej överstiga avgiften för andra klass plats på järnväg, plats i buss eller spårvagn

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

eller salongsplats på fartyg. För resa med eget motorfordon må ersättning utgå efter de grunder, som fullmäktige med beaktande av vad som nu sagts bestämma. I intet fall må ersättningen överstiga lägsta avgiften för taxebil.

Där kyrkofullmäktig är bosatt på så stort avstånd från fullmäktiges sammanträdeslokal, att resan fram eller åter måste företagas å särskild dag, må fullmäktige besluta, att ersättning för resdag skall utgå efter de grunder, som fullmäktige bestämma.

2 m o m. Kyrkofullmäktige äga besluta, att till ledamot av beredning skall utgå ersättning i enlighet med de bestämmelser, som jämlikt 59 § gälla för ledamot av kyrkorådet eller annan församlingens nämnd.

2 m o m. Kyrkofullmäktige äga, i fall som avses i författning om allmän försäkring, träffa överenskommelse att utgående arvoden skola anses som inkomst av anställning.

3 m o m. Vad i 1 och 2 mom. stadgas om kyrkofullmäktig skall äga motsvarande tillämpning med avseende å ledamot av beredning och suppleant för sådan ledamot.

38 §.

Kyrkostämman må besluta, att stämmans ordförande skall åtnjuta arvode för med uppdraget förenat arbete. Arvodets belopp skall bestämmas för högst fyra år i sänder och må icke överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålets omfattning och art. Stämman äger ock för fyra år i sänder med visst belopp bevilja ersättning åt ordföranden för utgifter, som för församlingens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande.

Kyrkostämman må med avseende å kyrkostämmans ordförande samt ledamot av beredning och suppleant för sådan ledamot fatta beslut som avses i 31 § 1 och 2 mom.

Kyrkostämman äger besluta, att till

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ledamot av beredning skall utgå ersättning i enlighet med de bestämmelser, som jämlikt 59 § gälla för ledamot av kyrkorådet eller annan församlingens nämnd.

59 §.

1 m o m. Vald ledamot av kyrkorådet och ledamot av annan församlingens nämnd skola, därest kyrkofullmäktige eller kyrkostämman så beslutar, för deltagande i sammanträde eller förrättning inom församlingen i församlingens angelägenhet åtnjuta gottgörelse av församlingens medel i form av dagtraktamente. Dagtraktamente må ej överstiga tio kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag; dock må med avseende å särskilt tidskrävande sammanträde eller förrättning eller där det eljest finnes påkallat av särskilda förhållanden traktamentet sättas till högre belopp.

Där väglängden mellan ledamotens hemvist och sammanträdes- eller förrättningsstället är större än tre kilometer, må kyrkofullmäktige eller kyrkostämman ock besluta, att resekostnadsersättning skall utgå till ledamoten enligt de grunder, som i 31 § 1 mom. andra stycket äro stadgade för där avsedda fall.

Är ledamot, som avses i första stycket, bosatt på så stort avstånd från sammanträdes- eller förrättningsstället, att resan fram eller åter måste företagas å särskild dag, må kyrkofullmäktige eller kyrkostämman besluta, att ersättning för resdag skall utgå efter de grunder, som fullmäktige eller stämman bestämmer.

Kyrkofullmäktige eller kyrkostämman må med avseende å vald ledamot av kyrkorådet och ledamot av annan församlingens nämnd samt suppleant för sådan ledamot ävensom, i fråga om arvode och ersättning för utgifter, å annan ledamot av kyrkorådet, som utsetts till ordförande, fatta beslut som avses i 31 § 1 och 2 mom.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 m o m. Ersättning för resa, som enligt uppdrag i församlingens angelägenhet företages utom församlingen av ledamot av kyrkorådet eller annan församlingens nämnd, må, om kyrkofullmäktige eller kyrkostämman så beslutar, utgå efter särskild grund.

3 m o m. Efter kyrkofullmäktiges eller kyrkostämmans bestämmande må till sådan ledamot av kyrkorådet eller annan församlingens nämnd, som utsetts till ordförande eller eljest i viss befattning inom rådet eller nämnden eller efter särskilt uppdrag utför arbete av mera betydande omfattning, utgå dels arvode för med uppdraget förenat arbete och dels ersättning med visst belopp för utgifter, som för församlingens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande. Beloppet av arvode eller ersättning för utgifter skall bestämmas för högst fyra år i sänder. Arvode må icke överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålens omfattning och art.

77 §.

Av kyrkofullmäktige — — — — — årets förvaltning.

Den, vilken — — — — — av granskningen.

Revisorerna äga — — — — — beröra förvaltningen.

Vad i — — — — — å revisor.

Kyrkofullmäktige eller kyrkostämman må besluta, att till revisor skall utgå ersättning i enlighet med de bestämmelser, som jämlikt 59 § gälla för ledamot av kyrkorådet eller annan församlingens nämnd.

Kyrkofullmäktige eller kyrkostämman må med avseende å revisor fatta beslut som avses i 31 § 1 och 2 mom.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963.

Förslag

till

Förordning

om ändrad lydelse av 130 § taxeringsförordningen den 23 november 1956
(nr 623)

Härigenom förordnas, att 130 § taxeringsförordningen den 23 november 1956 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

130 §.

Av kommun valda ledamöter i taxeringsnämnd äga, därest sådant beslutas av kommunen, att av dess medel åtnjuta *dagtraktamente, ersättning för särskild resdag* och resekostnadsersättning efter de grunder, som i kommunallagen stadgas angående sådan gottgörelse till ledamöter i kommunala nämnder. Ersättning efter enahanda grunder må av kommunens medel utgå jämväl till ordningsman i lappby för inställelse vid sammanträde enligt 61 § 3 mom.

De av landstingskommunens förvaltningsutskott valda ledamöter i särskild taxeringsnämnd äga för sin inställelse vid nämndens sammanträden åtnjuta *dagtraktamente* och resekostnadsersättning av landstingskommunens medel efter de för landstingsmän stadgade grunder.

Av kommun valda ledamöter i taxeringsnämnd äga, därest sådant beslutas av kommunen, att av dess medel åtnjuta *arvode, traktamente* och resekostnadsersättning efter de grunder, som i kommunallagen stadgas angående sådan gottgörelse till ledamöter i kommunala nämnder. Ersättning efter enahanda grunder må av kommunens medel utgå jämväl till ordningsman i lappby för inställelse vid sammanträde enligt 61 § 3 mom.

De av landstingskommunens förvaltningsutskott valda ledamöter i särskild taxeringsnämnd äga, *därest sådant beslutas av landstinget*, för sin inställelse vid nämndens sammanträden åtnjuta *arvode, traktamente* och resekostnadsersättning av landstingskommunens medel efter de för landstingsmän stadgade grunder.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1962.

Förslag

till

L a g

**angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 juni 1943 (nr 436)
om vägnämnder och länsvägnämnder**

Härigenom förordnas, att 6 § lagen den 30 juni 1943¹ om vägnämnder och länsvägnämnder skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 §.

Beträffande vägnämndsområde, ————— kommunala röstlängden.

Inträffar för ————— därefter tjänstgöringsskyldige.

Valet må ————— äro tillstädes.

Valförhandlingarna ledas ————— av ombuden.

Ombud för ————— utsedda ombud.

Kommun må besluta, att ombud för kommunen skall för inställelse vid valförrättningen av kommunens medel åtnjuta *dagtraktamente, ersättning för särskild resdag* och resekostnadsersättning efter de grunder, som i *kommunallagarna* stadgas angående sådan gottgörelse till ledamöter i *styrelser och nämnder*.

Kommun må besluta, att ombud för kommunen skall för inställelse vid valförrättningen av kommunens medel åtnjuta *arvode, traktamente* och resekostnadsersättning efter de grunder, som i *kommunallagen* stadgas angående sådan gottgörelse till ledamöter i *kommunala nämnder*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1962.

---

¹ Senaste lydelse av 6 §, se SFS 1950:294.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 feb-
ruari 1962.*

N ä r v a r a n d e:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Johansson, fråga angående *ändrade bestämmelser om ersättning åt kommunala förtroendemän m. m.* samt anför.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 januari 1958 tillkallade jag den 12 mars samma år sex sakkunniga jämte experter för utredning av vissa kommunalrättsliga spörsmål. Bl. a. ingick i utredningsuppdraget att göra en översyn av gällande bestämmelser om ersättning till kommunala förtroendemän. De sakkunniga, som antagit benämningen *kommunalrättskommittén*, har i ett den 6 oktober 1961 avgivet betänkande angående ersättning för kommunala förtroendeuppdrag (SOU 1961: 54)¹ behandlat denna fråga samt lagt fram förslag till ändringar i kommunallagen den 18 december 1953, kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957, landstingslagen den 14 maj 1954 och lagen den 2 juni 1961 om församlingsstyrelse. Förslagen är enhälliga och kommitténs experter har anslutit sig till förslagen.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av statskontoret, riksförsäkringsverket, överståthållarämbetet, som bifogat yttrande från stadsfullmäktige i Stockholm, och samtliga länsstyrelser, som bifogat yttranden från 161 landskommuner och städer, 74 församlingar och kyrkliga samfundigheter samt förvaltningsutskotten i sex landstingskommuner. Länsstyrelsen i Stockholms län har dessutom bifogat yttrande från Stockholms

¹ I utarbetandet av betänkandet har deltagit kommunalrättskommitténs samtliga ledamöter, nämligen landshövdingen Thorwald Bergquist, ordförande, ledamoten av första kammaren, direktören Carl Albert Anderson, direktören C. W. Carlsson, nu ledamot av andra kammaren, ledamoten av första kammaren Nils-Eric Gustafsson, dåvarande ledamoten av första kammaren, kaptenen Axel Mannerskantz, och ledamoten av andra kammaren Olof Wiklund. Experter har varit preceptorn vid Stockholms universitet Fritz Kaijser och sekreteraren i svenska stadsförbundet Rolf Romson.

förorters samarbetsnämnd. Yttranden har vidare efter remiss avgivits av svenska landskommunernas förbund, svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet, hushållningssällskapens förbund och svenska pastoratens riksförbund.

Jag anhåller nu att få taga upp denna fråga till behandling.

Jag anhåller vidare att i förevarande sammanhang få behandla ett av *bostadspolitiska organisationskommittén*¹ i betänkande angående handläggningen av bostadslån (SOU 1961:32) framlagt förslag att kommun skall äga rätt att utan medgivande av Kungl. Maj:t upptaga bottenlån i bostadsfastigheter i de fall då egnahemslån eller tertiärlån beviljats av bostadsstyrelsen eller länsbostadsnämnd för fastighetens uppförande. Förslaget har remissbehandlats i samband med övriga i sistnämnda betänkande framlagda förslag.

Slutligen anhåller jag att också få upptaga ett av *stadsfullmäktige i Stockholm* väckt förslag om ändrade bestämmelser i kommunallagen för Stockholm om ordningen för inkallande av suppleanter i stadens nämnder till tjänstgöring. Yttranden över förslaget har efter remiss avgivits av kammarkollegiet, överståthållarämbetet och svenska stadsförbundet.

I. Ersättning för kommunala förtroendeuppdrag

Inledning

1862 års kommunalförordningar byggde på principen att kommunala förtroendeuppdrag skulle vara oavlönade. Denna grundsats upprätthölls i stort sett fram till 1924. Redan från början fanns dock möjlighet att utge ersättning till kommunalnämndens ordförande för vissa utgifter, och 1874 infördes rätt för kommun att bevilja arvoden åt byggnadsnämnds ledamöter. 1913 fick kommun rätt att besluta om arvode till kommunalnämndens ordförande. Samtidigt tillkom i specialförfattningar bestämmelser om traktement och resekostnadsersättning till ledamöter i vissa nämnder. För landstingens del innehöll 1862 års landstingsförordning bestämmelser om rätt för landstingsmän och revisorer att erhålla skjutslega. 1912 fick landstingsman rätt att erhålla jämväl dagtraktamente.

En allmän reform av ersättningsbestämmelserna genomfördes 1923 och 1924. I huvudsak bibehölls principen att kommunala förtroendeuppdrag skulle vara oavlönade. Sålunda kunde fullmäktige endast tillerkännas reseersättning, varjämte fullmäktiges ordförande kunde få visst belopp för utgifter. Ledamöter av kommunal styrelse, nämnd eller beredning skulle emellertid kunna erhålla ett mindre traktement, som avsågs kunna bereda viss ersättning för ekonomiska förluster samt ökade utgifter för kost och

¹ Utredningsman har varit landshövdingen E. Westerlind.

logi. Betungade uppdragsinnehavare kunde dessutom tillerkännas arvode och ersättning för utgifter. Arvodena fick inte bestämmas med hänsyn till den inkomst som uppdragets innehavare gick förlustig. Arvodesbeslut skulle underställas länsstyrelsens prövning. Liknande regler gällde för församlingarnas förtroendemän. Landstingsmän bibehölls vid rätt att få ersättning. Ersättningsformerna var resekostnadsersättning och traktamente. Ledamöter av förvaltningsutskottet och andra nämnder samt revisorer kunde få reseersättning och dagtraktamente, om landstinget fattade beslut därom. Arvode och ersättning för utgifter kunde utgå till betungade landstingskommunala förtroendemän.

Nya ersättningsbestämmelser tillkom 1950 på grundval av ett förslag av kommunallagskommittén (SOU 1949: 24). Proposition i ämnet (1950: 88) förelades 1950 års riksdag (KU 13 och 19; Rskr 335) och de nya bestämmelserna, som i stort sett gäller allttjämt, trädde i kraft 1951. De viktigaste nyheterna utgjordes för de borgerliga primärkommunernas del av att möjlighet öppnades att utge arvode till ordföranden i det beslutande organet, ersättning för särskild resdag till fullmäktige och nämndledamöter, resekostnadsersättning till stadsfullmäktige samt pension. Föreskrifterna om underställning av arvodesbeslut togs bort och vissa höjningar vidtogs av traktamentsbelopp och ersättningar för resekostnader. Landstingslagens bestämmelser undergick ändringar av huvudsakligen formell natur. Genom hänvisningsbestämmelser i lagarna om församlingsstyrelse infördes för de kyrkokommunala förtroendemännen — utom i fråga om pensioner — motsvarande regler som för de borgerliga kommunernas förtroendemän.

En framställning av huvudpunkterna i motiveringen för 1950 års reform lämnas i kommunalrättskommitténs betänkande (s. 27—29), till vilket hänvisas.

Under 1950-talet har ersättningsbestämmelserna inte undergått några väsentliga ändringar. Sålunda överfördes reglerna i lagarna om kommunalstyrelse på landet och i stad i sak oförändrade till 1953 års kommunallag, som är gemensam för landet och städerna. Motsvarande föreskrifter i 1935 års lag om kommunalstyrelse i Stockholm intogs likaledes i stort sett utan ändringar i 1957 års kommunallag för Stockholm. I 1954 års landstingslag skedde endast den ändringen att tidigare begränsningar i fråga om traktamentenas storlek togs bort och det överlämnades åt landstingen att helt bestämma de grunder efter vilka traktamentena skulle utgå.

Beträffande resekostnadsersättningarna infördes 1959 möjlighet såväl för primärkommunerna som för landstingskommunerna att utge ersättningar till förtroendemän för färd med eget motorfordon.

Den nya lagen om församlingsstyrelse, som träder i kraft den 1 januari 1963, innehåller till skillnad från nu gällande församlingsstyrelselagar fullständiga regler om ersättningar till förtroendemän. Någon ändring i sak har inte skett.

Gällande bestämmelser och deras tillämpning**Primärkommunerna**

Ersättningsbestämmelserna återfinns i *kommunallagen (KL) den 18 december 1953 (nr 753)*, *kommunallagen för Stockholm (KLS) den 1 mars 1957 (nr 50)* och *lagen den 2 juni 1961 (nr 436) om församlingsstyrelse (LFS)*. Sistnämnda lag träder som redan nämnts i kraft den 1 januari 1963 och ersätter nuvarande lagar den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse och (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm.

Ersättningsformerna i de borgerliga primärkommunerna är enligt *KL* resekostnadsersättning, resdagsersättning, ersättning för resa utom kommunen, dagtraktamente, arvode, ersättning för särskilda utgifter samt pension. Ersättningarna är alltid beroende av kommunens beslut. Någon legal rätt till gottgörelse föreligger alltså inte.

Fullmäktig kan erhålla resekostnadsersättning och resdagsersättning. Enligt uttalande under lagens förarbeten kan fullmäktige även få ersättning för resa utom kommunen, trots att bestämmelser därom saknas. Till fullmäktiges ordförande kan dessutom utgå arvode och ersättning med visst belopp för utgifter som för kommunens räkning påkallas vid uppdragets fullgörande. Arvode och ersättning för utgifter får bestämmas för högst ett år i sänder (28 § 1 mom.).

Även till *ledamot av kommunens styrelse, utsedd ledamot av annan kommunal nämnd* samt *ledamot av beredning* kan utgå resekostnadsersättning, resdagsersättning och ersättning för resa som enligt uppdrag i kommunens angelägenhet företages utom kommunen. Sådan ledamot kan därjämte erhålla dagtraktamente (46 § 1 mom. och 28 § 2 mom.). Ledamot som utsetts till ordförande eller eljest i viss befattning inom styrelsen, nämnden eller beredningen eller efter särskilt uppdrag utför arbete av mera betydande omfattning kan tillerkännas arvode och ersättning med visst belopp för utgifter. Arvodet och ersättningen får bestämmas för högst fyra år i sänder (46 § 2 mom.).

Föreligger särskilda skäl kan ledamot av kommunens styrelse eller annan nämnd eller beredning beviljas pension (46 § 3 mom.).

Kommunal *revisor* kan erhålla resekostnadsersättning, ersättning för resdag, ersättning för resa utom kommunen, dagtraktamente samt arvode och ersättning för utgifter (63 § femte stycket).

De olika ersättningsformerna är tämligen utförligt reglerade i *KL*. Bestämmelserna innebär i huvudsak följande.

Resekostnadsersättningen avser färden från hemvistet till sammanträdeslokalen och kan utgå endast då väglängden överstiger tre kilometer. Kan resan lämpligen företagas med järnväg, buss, spårvagn eller fartyg må ersättningen ej överstiga avgiften för plats i andra klass på järnväg, plats i buss eller spårvagn eller salongsplats på fartyg. För resa med eget motor-

fordon får ersättning utgå efter grunder som fullmäktige bestämmer med beaktande av vad som sagts om resa med allmänt samfärdsmedel. Ersättningen må i intet fall överstiga lägsta avgiften för taxebil (28 § 1 mom. andra stycket och 46 § 1 mom. andra stycket).

Resdagsersättning får utgå om förtroendemannen bor så långt från sammanträdeslokalen att resan dit eller därifrån måste företagas på särskild dag. Fullmäktige bestämmer de grunder efter vilka ersättningen utges (28 § 1 mom. tredje stycket och 46 § 1 mom. tredje stycket). Ersättningen avses utgöra kompensation för såväl mistad arbetsförtjänst som direkta utgifter för kost och logi.

Ersättning för resa som enligt uppdrag i kommunens tjänst företages utom kommunen må, om fullmäktige beslutar det, utgå efter särskild grund (46 § 1 mom. fjärde stycket).

Dagtraktamente får i allmänhet inte överstiga tio kronor för sammanträdes- eller förrättningsdag. Om det gäller särskilt tidskrävande sammanträde eller förrättning eller om det eljest finnes påkallat av särskilda förhållanden kan traktamentet dock sättas till högre belopp. Någon gräns är här inte föreskriven (46 § 1 mom. första stycket). Traktamente är inte endast avsett som gottgörelse för ökade direkta utgifter för upphålle. Uppgår utgifterna inte till belopp motsvarande traktamentet framstår överskottet som ersättning för mistad arbetsförtjänst eller ersättning för utfört arbete.

Arvode utgör ersättning för arbete som är förenat med uppdraget och får inte överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålens omfattning och art (28 § 1 mom. första stycket och 46 § 2 mom.).

För att pension skall kunna beviljas skall särskilda skäl föreligga och förtroendemannen skall ha ägnat övervägande del av sin arbetstid åt uppdraget. Pensionsbeslut skall underställas länsstyrelsens prövning (46 § 3 mom.). Såsom huvudprincip angavs vid införandet av rätten att bevilja pension, att pension borde komma ifråga endast för förtroendemän, vilkas arbete med hänsyn till sin art och omfattning var jämförbart med en tjänstemans. Den tid under vilken förtroendemannen i regel minst skulle ha innehaft pensionsgrundande uppdrag angavs böra vara 12 år och den normala uppdragstiden 15—20 år. Ordförandeskap eller ledamotskap i fullmäktige kvalificerar ej i och för sig till förtroendemannapension men visst avseende kan fästas vid innehavet av dylikt uppdrag vid bestämmande av pension till den som fullgjort uppdrag för vilket pension kan utgå. Personliga pensionsbeslut i efterhand ansågs vid bestämmelsernas införande stå bättre i överensstämmelse med bestämmelsernas utformning än beslut grundade på något slags pensionsreglemente. Pensionen omfattar endast egenpension.

Enligt 46 § 4 mom. KL skall, om föreskrifter meddelas i särskild författning om ersättning åt ledamot av kommunal nämnd, vad sålunda stadgats lända till efter rättelse. Beträffande åtskilliga specialreglerade nämnder sak-

nas ersättningsbestämmelser. Ersättningsbestämmelserna i KL är då tillämpliga, då det är fråga om kommunala nämnder. Andra specialförfattningar innehåller direkt hänvisning till ersättningsbestämmelserna i KL. Bestämmelserna i KL om dagtraktamente, ersättning för särskild resdag och resekostnadsersättning skall jämlikt 130 § *taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623)* samt 6 § *lagen den 30 juni 1943 (nr 436) om vägnämnder och länsvägnämnder* äga tillämpning i fråga om kommunvalda ledamöter i taxeringsnämnd samt kommunala ombud för val av ledamöter i vägnämnd. Slutligen finns i en del specialförfattningar särskilda regler om ersättning vilka i ett eller annat avseende avviker från dem i KL. Det är främst dessa särskilda ersättningsregler som åsyftas i 46 § 4 mom. KL.

De i KL upptagna ersättningsbestämmelserna har i huvudsak sin motsvarighet i 29 och 53 §§ *KLS*. Avvikelser förekommer i följande hänseenden. Bestämmelser om ersättning för resdag saknas. Ersättning för utgifter kan utgå jämväl till fullmäktiges vice ordförande. Arvode och ersättning för utgifter till ordförande och andra ledamöter av stadskollegiet och kommunala nämnder fastställs för högst ett år i sänder. Stadskollegiets ordförande åtnjuter i denna egenskap årsarvode som bestämmes av fullmäktige (53 § 2 mom. första stycket). Borgarråden åtnjuter årsarvode samt rätt till pension efter fullmäktiges bestämmande (45 § 3 mom.).

Ersättningsbestämmelserna beträffande församlingarna i *LFS* avviker endast såtillvida från motsvarande bestämmelser i KL att möjlighet saknas att bevilja pension till församlingens förtroendemän.

Slutligen må i detta sammanhang nämnas att *lagen den 31 maj 1957 (nr 281) om kommunalförbund* såvitt gäller bl. a. ersättning till förbundsfullmäktige (5 §) och till ledamöter av kommunalförbunds styrelse och övriga nämnder (12 §) innehåller hänvisning till bestämmelserna i KL.

Kommunalrättskommittén har införskaffat och bearbetat ett omfattande uppgiftsmaterial rörande ersättningsbestämmelsernas tillämpning i kommunerna. En redogörelse för undersökningen lämnas på s. 13—19 i kommitténs betänkande, till vilket hänvisas. Sammanfattningsvis kan utredningen sägas ha visat att de kommunala ersättningsbesluten är i hög grad oenhetliga ifråga om såväl innehåll som utformning. I viss utsträckning synes kommunerna ha beviljat ersättningar utöver vad som medges i kommunallagarna.

Landstingskommunerna

Enligt *landstingslagen (LL) den 14 maj 1954 (nr 319)* åtnjuter landstingsman under landstingsmöte samt, om han ej bor på mötesorten, under resan fram och åter dagtraktamente av landstingskommunens medel efter de grunder, som landstinget bestämmer (39 § 1 mom. första stycket). Landstingsman, som ej bor på mötesorten, äger därjämte rätt till resekostnads-

ersättning (39 § 1 mom. andra stycket). I den mån resan lämpligen kan företagas med järnväg, buss, spårväg eller fartyg må ersättningen ej överstiga avgiften för plats i första klass å järnväg, plats i buss eller spåravn eller hyttplats på fartyg. Ersättning för resa med eget motorfordon må utgå efter de grunder, som landstinget bestämmer med beaktande av vad som sagts om resa med allmänt samfärdsmedel. I intet fall må ersättningen överstiga lägsta avgiften för taxebil. För landstingsmännens del föreligger en lagstadgad rätt till dagtraktamente och resekostnadsersättning.

Landstingsman som inträtt i tjänstgöring under pågående möte sedan av honom anmält hinder ej godkänts kan ej erhålla resekostnadsersättning eller traktamente för restiden om sådan gottgörelse utgått till suppleant som inkallats i hans ställe (39 § 1 mom. tredje stycket).

Ledamot av landstingets förvaltningsutskott och utsedd ledamot av annan nämnd kan, om landstinget så beslutar, åtnjuta dagtraktamente och resekostnadsersättning för deltagande i sammanträde eller förrättning inom landstingskommunen (55 § 1 mom. första stycket). Dagtraktamente eller resekostnadsersättning må ej sättas till högre belopp än som i motsvarande fall utgår till landstingsman. För resa, som enligt uppdrag företages utom landstingskommunen, kan enligt landstingets beslut ersättning utgå efter annan grund (55 § 1 mom. andra stycket).

Sådan ledamot av förvaltningsutskottet eller annan nämnd, som utsetts till ordförande eller eljest i viss befattning inom utskottet eller nämnden eller efter särskilt uppdrag utför arbete av mera betydande omfattning, kan av landstinget tillerkännas arvode för arbete som är förenat med uppdraget samt ersättning med visst belopp för utgifter (55 § 2 mom.). Ersättningarna skall bestämmas för högst ett år i sänder. Arvode må icke överstiga vad som kan anses skäligt med hänsyn till göromålens omfattning och art.

Ledamot av beredning kan av landstinget tillerkännas ersättning i enlighet med bestämmelserna om ersättning till ledamot av förvaltningsutskottet och annan nämnd (39 § 2 mom.). En liknande bestämmelse gäller med avseende å landstingets revisorer (67 § femte stycket). LL innehåller slutligen också hänvisning till föreskrift som meddelas i särskild författning om ersättning åt ledamot av landstingskommuns nämnd (55 § 3 mom.). Bestämmelser om pension ingår ej i LL.

Stadgandena i LL om dagtraktamente och resekostnadsersättning åt landstingsmän skall jämlikt 130 § *taxeringsförordningen* samt 18 och 19 §§ *kungörelsen den 10 juli 1947 (nr 394) med allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation* äga motsvarande tillämpning ifråga om de av landstingskommunens förvaltningsutskott valda ledamöterna i särskild taxeringsnämnd samt, med vissa undantag, envar vid hushållningssällskaps sammanträden närvarande röstberättigad ävensom ledamot eller suppleant i hushållningssällskaps förvaltningsutskott eller i nämnd, som utskottet utsett, samt sällskapets revisor eller revisorssuppleant.

Även beträffande tillämpningen av ersättningsbestämmelserna i LL lämnar kommittén i sitt betänkande (s. 20—22) en redogörelse, till vilken hänvisas. För att främja enhetlighet på området har svenska landstingsförbundets styrelse efter samråd med förvaltningsutskotten i landstingskommunerna utsänt rekommendationer, den senaste dagtecknad den 14 juni 1960, rörande ersättningarna. Enligt vad de av kommittén inhämtade uppgifterna ger vid handen har rekommendationerna inte i full utsträckning följts av landstingen.

De sociala försäkringarna

I den mån kommunala uppdrag medför att förtroendeman går miste om arbetsinkomst kan detta påverka hans placering i sjukpenningklass enligt den allmänna sjukförsäkringen. Vidare har införandet av den allmänna tilläggspensionen (ATP) medfört att spörsmålen om förtroendemännens pensioner kommit i annat läge än tidigare.

Sjukförsäkringen enligt *lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring* avser att vid sjukdom bereda sjukhjälp i form av dels ersättning för utgifter för sjukvård (sjukvårdsförsäkring) och dels för dag beräknad ersättning i penningar (sjukpenningförsäkring). Försäkring sker i allmän sjukkasse. Sjukkasemedlem, vars årsinkomst av förvärvsarbete uppgår till minst 1 200 kronor, skall vara sjukpenningförsäkrad (7 § första stycket). Till årsinkomst av förvärvsarbete hänföres den för år beräknade inkomst i penningar eller naturaförmåner som någon kan antagas komma att åtnjuta tills vidare av sådant arbete (8 § första stycket). Varje sjukpenningförsäkrad medlem är försäkrad för grundsjukpenning, f. n. tre kronor om dagen. Medlem vars årsinkomst av tjänst uppgår till minst 1 800 kronor skall dessutom vara försäkrad för tilläggssjukpenning, vars storlek bestämmes av den sjukpenningklass medlemmen tillhör. Tillhörighet till högre sjukpenningklass än den första beror allenast av medlemmens årsinkomst av tjänst (22 §). Till inkomst av tjänst hänföres sådan inkomst av förvärvsarbete som arbetstagare kan antagas komma att åtnjuta tills vidare i allmän eller enskild tjänst (8 § sista stycket). Hit hänföres således inte ersättningar till kommunala förtroendemen.

Den obligatoriska sjukförsäkringen finansieras genom statsbidrag samt avgifter från arbetsgivare och de försäkrade. Arbetsgivare erlägger avgift med vissa procentsatser av den lön som utgivits till anställda som är obligatoriskt försäkrade enligt lagen om yrkesskadeförsäkring. Hänsyn tages inte till arbetstagare vars årslön ej uppgått till 300 kronor och ej heller till arbetstagares lön i den mån lönen överstiger 15 000 kronor för år räknat (38 §). De försäkrades avgifter skall i princip vara lika för alla som åtnjuter samma försäkringsskydd (34 §).

Ersättningen till förtroendemännen — dock ej kostnadsersättningar av något slag — är i princip pensionsgrundande enligt *lagen den 28 maj 1959*

(nr 291) om försäkring för allmän tilläggs pension (TPL). Försäkringen bereder såväl ålderspension och förtidspension som familjepension. Lagen skiljer mellan två slag av pensionsgrundande inkomster, nämligen inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete. De kommunala ersättningarna hänföres till sistnämnda inkomstslag. Inkomst av anställning är pensionsgrundande i den mån ersättningen från samme arbetsgivare uppgår till minst 300 kronor för år, pensionsavgiften betalas av arbetsgivaren och avgifterna fastställs efter en kollektiv beräkning. Inkomst av annat förvärvsarbete är pensionsgrundande i den mån den försäkrades sammanlagda inkomst av sådant arbete uppgår till minst 500 kronor för år, pensionsavgiften betalas av den försäkrade och den påföres honom i samband med taxeringen till slutlig skatt. Den pensionsgrundande inkomsten utgöres av summan av inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete i den mån summan överstiger för året gällande basbelopp (för 1962 utgör basbeloppet 4 500 kronor) och ej ligger över sju och en halv gånger basbeloppet (1962 utgör taket 33 700 kronor).

Ersättning för arbete, som försäkrad utfört för annans räkning utan att vara anställd hos denne, kan vid lagens tillämpning anses såsom inkomst av anställning, såvida ersättningen under ett år uppgått till minst 300 kronor och den försäkrade och ersättningens utgivare varit ense därom (5 § andra stycket). Möjligheterna att ingå sådana överenskommelser har föranlett samtliga kommunförbund att i promemoria till sina medlemmar rekommendera dessa att behandla alla kommunala arvoden och traktementen såsom anställningsinkomst och att sålunda betala arbetsgivaravgift i den mån ersättning till förtroendeman utgår med minst 300 kronor om året. I möjligaste mån bör därvid från dagtraktamenten dragas vad som beräknas utgå för täckande av ökade levnadskostnader som är avdragsgilla vid taxeringen. Undantag bör enligt rekommendationen göras såvitt gäller inkomster, som ligger över taket, och beträffande ersättningar till äldre förtroendemen, som ej omfattas av ATP. I promemorian rekommenderas slutligen också att viss samordning sker mellan tidigare pensionsutfästelser och ATP. Enligt uppgifter från kommunförbunden har kommunerna allmänt följt rekommendationen beträffande ATP.

En del förtroendemen kan stå utanför ATP eller helt eller delvis sakna möjligheter att inom denna erhålla ett mot den kommunala ersättningen svarande pensionsskydd. Anledningen härtill kan vara såväl att förtroendemannen tillhör åldersgrupp, som ej omfattas av ATP eller ej kan erhålla full pension genom försäkringen, som att ersättningen med hänsyn till beloppet eller till förtroendemannens inkomstförhållanden ej är pensionsgrundande. Förtroendemen kan också stå utanför försäkringen på grund av att de begärt undantagande från denna. Sådant undantagande kan ske endast i fråga om inkomst av annat förvärvsarbete.

Beträffande sjukförsäkring och ATP föreslås i vissa avseenden betydande

de ändringar i *förslag till lag om allmän försäkring* som nyligen remitterats till lagrådet.

Reformkrav

Redan vid 1950 års reform av de kommunala ersättningsbestämmelserna förekom uttalanden till förmån för vidgade möjligheter att utge ersättning till fullmäktige. Sålunda föreslogs bl. a. i en motion (II: 480) vid 1950 års riksdag att kommunerna skulle få rätt att besluta om traktamentsersättning åt fullmäktige. Fyra reservanter i konstitutionsutskottet delade denna mening men riksdagen godtog Kungl. Maj:ts förslag, enligt vilket sådan ersättning ej skulle kunna utgå.

I det 1956 avgivna betänkandet med förslag till ny kommunallag för Stockholm (Kommunala trycket för Stockholms stad, Bihang 1956: 51) föreslogs en bestämmelse om rätt för stadsfullmäktige att bestämma att ledamot av fullmäktige skulle åtnjuta arvode för det arbete som var förenat med uppdraget. Som skäl för förslaget anfördes bl. a. att det med hänsyn till de kommunala uppgifternas ökande betydelse för samhällslivet var av vikt att välkvalificerade personer kunde förvärvas till fullmäktige och att uppdraget i många fall förorsakade fullmäktige ekonomisk uppostring genom förlorad arbetsförtjänst. På grund av de speciella förhållandena i Stockholm ansågs en omprövning av motsvarande regler i KL ej böra avvaktas. I propositionen (1957: 16) fann departementschefen tillräckliga skäl ej föreligga att införa annan ordning i Stockholm än i landet i övrigt. Konstitutionsutskottet (utl. 1957: 1) tillstyrkte Kungl. Maj:ts förslag. Tre utskottsledamöter förordade emellertid en förutsättningslös utredning om normerna för ersättning vid kommunala förtroendeuppdrag. Riksdagen följde enligt utskottets hemställan Kungl. Maj:ts förslag.

I två likalydande motioner till 1958 års riksdag (I: 78 och II: 51) väcktes fråga om utredning i syfte att öppna möjlighet att utge ersättning för kommunala fullmäktiguppdrag. Till stöd för motionerna åberopades väsentligen samma synpunkter som anförts i 1956 års betänkande. Motionärerna framhöll dessutom att den traditionella inställningen att fullmäktiguppdragen skulle vara oavlönade kunde leda till att den kommunala självstyrelsen eftersattes. I konstitutionsutskottets utlåtande över motionerna (utl. 1958: 6) uttalade sig utskottets majoritet för en förutsättningslös utredning av frågan om ersättning till fullmäktige. Utskottet framhöll i anslutning härtill att det kunde vara ändamålsenligt att samtidigt taga upp hela frågan om ersättning för kommunala förtroendeuppdrag till övervägande. Tre reservanter i utskottet ansåg en utredning inte vara erforderlig. Riksdagen hemställde, under hänvisning till utskottets utlåtande, i skrivelse den 13 mars 1958 (nr 17) hos Kungl. Maj:t om en förutsättningslös utredning av frågan om ekonomisk ersättning för kommunala fullmäktiguppdrag.

Utskottets uttalanden föranledde två framställningar till Kungl. Maj:t

från kommunförbunden. I skrivelse den 30 september 1958 berörde svenska stadsförbundets styrelse frågorna om ersättning för förlorad arbetsförtjänst och om ersättning till suppleant som deltagar i nämnds sammanträde utan att vara kallad till tjänstgöring. Styrelserna i samtliga kommunförbunden behandlade i skrivelse den 29 november 1958 frågorna om pensioner åt förtroendemännen.

Uppdraget att i enlighet med riksdagens hemställan utreda ersättningsfrågorna lämnades kommunalrättskommittén.

I två likalydande motioner till 1961 års riksdag (I: 110 och II: 140) hemställdes om sådan ändring i ersättningsbestämmelserna i KL att ersättning skulle kunna utgå till suppleant som var närvarade vid nämndsammanträde utan att deltaga i ledamots ställe. På hemställan av konstitutionsutskottet (utl. 1961: 11) beslöt riksdagen att, när ersättningsfrågorna inbegreps i kommunalrättskommitténs uppdrag, motionerna inte skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Kommunalrättskommittén

De borgerliga primärkommunerna

Inledningsvis konstaterar kommittén att den kommunala verksamheten efter hand ökat i omfattning och betydelse. En bidragande orsak härtil har varit utvecklingen mot större kommuner. I detta hänseende erinras om storkommunreformen och indelningssakkunnigas förslag i kommunindelningsfrågan (SOU 1961: 6). Med större kommuner följer, anför kommittén, en tillväxt av den kommunala verksamhetens allmänna omfattning och ofta ökade anspråk på kommunala insatser på olika områden. Denna utveckling återspeglas även i bestämningen av de kommunala angelägenheterna. Allmänintresset har i stället för gemensamhetsintresset tagits till norm för den kommunala kompetensen. Det finns inte längre ett lika framträdande omedelbart samband mellan den enskildes intressen och gemenskapens som förr. Förändringar kan enligt kommittén också påvisas i den enskildes förhållanden och inställning. Det hårdare arbetstempot och de större möjligheterna till avkoppling och förströelse har ökat betydelsen och värdesättningen av fritiden. Kommunalmännens uppoffringar framstår därmed i viss mån som mera kännbara än tidigare. Det torde även finnas fog att antaga att man i dag mera allmänt anser att ersättning bör utgå för insatser på samhällslivets område.

Kommittén finner utvecklingen motivera att möjligheterna till ersättning nu utformas efter mera liberala grundsatser. Principen om oavlönade uppdrag anses visserligen böra bibehållas såtillvida att de minst betungande uppdragen kan lämnas utan ersättning eller ersättas endast i begränsad omfattning. Kommunerna bör emellertid ha möjlighet att allmänt och fullt ut ersätta uppdrag som förorsakar sina innehavare mera kännbar tidsutdräkt eller uppoffringar av någon betydelse. En sådan ordning anser

kommittén väsentlig för att upprätthålla en kommunal självstyrelse och förvaltning av dagens omfattning genom förtroendemän.

Med hänsyn till den stora oenhetlighet som visat sig råda när det gäller de skilda kommunernas utnyttjande av ersättningsbestämmelserna har kommittén ansett det motiverat att överväga frågan om ersättningarnas beroende av kommunala beslut. Kommittén anför att de lokala förhållandena varierar så starkt att mera fixerade ersättningsregler knappast kan komma ifråga. Sålunda måste hänsyn tagas inte blott till arbetsbörda och arbetsförhållanden i skilda kommunala organ utan även till bl. a. kommunernas ekonomiska förhållanden. Förtroendemännen föreslås därför ej heller i fortsättningen få ovillkorlig rätt till ersättning. Ersättningarnas beroende av kommunernas egna beslut säges också vara mest förenligt med den kommunala självstyrelsen. Beträffande ersättning för resekostnader, uppehälle och särskild resdag kan hänsyn till skäligheten och likställigheten mellan de skilda kommunernas förtroendemän visserligen tala för ett annat bedömande. Kommittén finner emellertid fog finnas att antaga att kommunerna i gemen skall bereda dylik gottgörelse, varför ej heller dessa ersättningar anses böra få obligatorisk karaktär.

I detta sammanhang framhåller kommittén att förut angivna allmänna principer för ersättning också äger tillämpning i fråga om fullmäktige. Med hänsyn till detta uppdrags mera framträdande förtroendekaraktär finns vanligen knappast skäl att utge ersättning i vidare mån än som nu sker, om endast ett fåtal icke tidskrävande sammanträden hålls årligen. Skillnaden i förtroendekaraktär mellan fullmäktiguppdrag och andra kommunala förtroendeuppdrag är emellertid enligt kommittén föga åtkomlig för objektiva avvägningar. Fullmäktiguppdragen tar mångenstädes avsevärd tid i anspråk, sammanträdena måste på en del håll förläggas till dagtid och även om de äger rum på arbetsfri tid nödgas förtroendemannen ofta offra arbetstid för att bereda sig vila före eller efter sammanträdet. Kommittén finner därför behov föreligga av samma möjligheter att lämna ersättning till fullmäktige som till andra förtroendemän och föreslår att bestämmelser införas i enlighet härmed.

Vid sina överväganden rörande de olika ersättningsformerna finner kommittén att de nuvarande bestämmelserna om *traktamenten* är otidsenliga. Begränsningen av traktamentenas belopp, som hänför sig till 1950 års förhållanden och redan då erbjöd tillfredsställande ersättning endast i begränsad utsträckning, har medfört att traktamentena nu framstår som otillräckliga. Detta bestyrkes av att många kommuner utger traktamenten som får anses stå i mindre god överensstämmelse med föreskrifterna i KL. Då anledning dessutom kan finnas att allmänt se mera liberalt på ersättningsfrågorna finner kommittén skäl förorda en förbättring av möjligheterna att lämna sådan ersättning som svarar mot nuvarande traktamenten. Olika möjligheter står här till buds.

Skäl kan enligt kommittén tala för en differentiering efter inkomstbortfall. Den förtroendeman, som går miste om arbetsförtjänst genom sitt deltagande i det kommunala livet, har givetvis ett starkare behov av ersättning än de förtroendemän, för vilka ersättningen närmast utgör gottgörelse för arbete som är förenat med uppdraget. Principiella skäl kan tänkas åberopas för ett ersättningsssystem, som främst eller uteslutande inriktas på att förtroendemännen hålles skadeslösa för ekonomiska uppoffringar. Frågan om ersättning för mistad arbetsinkomst synes få sin särskilda tillspetsning i de fall, då en kommun anser sig böra av ekonomiska skäl begränsa utgifterna för ersättning till förtroendemännen. I ett sådant läge kan uppenbarligen behovet att ersätta mistad inkomst framstå så starkt att denna ersättningsform bör ges företräde.

Åtskilliga skäl anförs emellertid mot en anpassning av ersättningen efter inkomstbortfall. En bestämmelse om ersättning för inkomstförlust kan lätt vålla tillämpningssvårigheter. Inkomstbortfallet måste nöjaktigt styrkas i varje särskilt fall. Redan i en del av de fall, då en förtroendeman kan visa att han nödgats vara borta ett visst antal arbetstimmar, kan möjligheter föreligga att mer eller mindre klart påvisa att förtroendemannen kunnat hålla sig skadeslös. Egna företagare och anställda med större friheter när det gäller arbetstidens förläggande kanske icke direkt avstår inkomst men kan å andra sidan vara hänvisade att på annan tid utföra det arbete de försummat. För en del ledamöter — främst kvinnor utan förvärsarbete — är det ytterst svårt att finna några godtagbara normer för beräkning av den ekonomiska förlusten. Även beräkningen av den tid, som skall anses åtgå för ett sammanträde, kan föranleda svårigheter och ersättningen kan icke helt inskränkas till sådan tid utan måste också i viss utsträckning avse tid, som eljest åtgår för uppdraget. Systemet med ersättning för individuellt inkomstbortfall kan därför lätt bli för invecklat. Förenklas systemet genom mer eller mindre långt gående schablonregler minskas i motsvarande mån betydelsen av ersättning för mistad arbetsförtjänst. Förfarandet med att utreda varje enskild förtroendemens förhållanden kan även från andra synpunkter framstå såsom mindre lämpligt. Därtill kommer att invändningar av principiell art uppenbarligen också kan riktas mot att utge varierande ersättningar till förtroendemän med samma arbetsuppgifter. Ett system med ersättning för mistad arbetsförtjänst kan också sägas bygga på en princip, enligt vilken förtroendeuppdraget uppfattas såsom något i viss mening sekundärt. Insatsen ersättes sålunda icke efter sitt eget värde utan allenast med hänsyn till det intrång, som uppdraget förorsakar.

Ett system som i likhet med det nuvarande bereder samma ersättning åt förtroendemän med samma arbetsuppgifter kan, anför kommittén vidare, i rimlig omfattning hålla förtroendemän som måste avstå inkomst skadeslösa för mera normala förluster. Längre kan man knappast heller komma genom att direkt ersätta mistad inkomst. Systemet med enhetliga ersättningar inne-

bär därutöver att förtroendemän, som visserligen inte förlorar inkomst men som i samma utsträckning som andra förtroendemän offerar tid och krafter på uppdraget, får en icke obetydlig ersättning för det arbete som är förenat med uppdraget. Kommittén finner det svårt att hos förtroendeuppdraget se en så särpräglad valör att ersättningsfrågorna bör bedömas på annat sätt än när det gäller insatser på andra verksamhetsområden. Skäl anses därför föreligga att utge ersättning för kommunalmännens arbetsinsatser, särskilt i fråga om uppgifter på områden av utpräglad förvaltningskaraktär.

På grund av dessa överväganden förordar kommittén att den i nuvarande traktamentet ingående allmänna gottgörelsen bestämmes efter det arbete som är förenat med uppdraget. Förtroendemän med lika arbetsuppgifter bör erhålla lika stor gottgörelse. Eftersom ersättningsbesluten för kommunen har begränsad betydelse från ekonomisk synpunkt och en fixering av ersättningarnas belopp i lag synes ägnad att försvåra anpassning efter utvecklingen, föreslås kommunerna få frihet att själva bestämma såväl ersättningarnas belopp som de närmare föreskrifterna för ersättningarna. Den allmänna ersättningen bör kunna utgå som årsersättning, sammanträdesersättning eller ersättning anpassad efter sammanträdetets längd. Så få differentieringar som möjligt bör dock eftersträvas.

Måste kommun begränsa utgifterna för ersättning till förtroendemännen anser kommittén att detta i första hand bör drabba andra ersättningsbehov än sådana som hänför sig till mistad inkomst. Ersättningen bör därför i undantagsfall kunna individuellt anpassas efter inkomstbortfall och helt eller delvis förbehållas förtroendemän för vilka uppdraget medför förlust av inkomst. Begränsningar bör göras med avseende på ersättningens maximibelopp och ersättningen bör utgå med schablonmässigt bestämda belopp. Den utgiftsökning som utgivande av enhetliga ersättningar för med sig anser kommittén dock ej böra varaktigt hindra en kommun att bereda förtroendemännen i gemen skälig gottgörelse.

Kommunalrättskommittén finner det vidare rimligt att särskild ersättning för ökade levnadskostnader kan beredas förtroendemännen vid sidan av den förut behandlade allmänna ersättningen. Denna ordning medför bl. a. fördelen att större enkelhet skapas beträffande ersättningarnas ställning i skattehänseende och i fråga om beräkningen av pensionsunderlag och pensionsavgifter vid den allmänna tilläggs pensioneringen samt att bättre överensstämmelse nås med ersättningsformer som är vedertagna på andra områden. Större enhetlighet i de skilda kommunernas ersättningsregler anses även kunna vinnas på detta sätt.

Kommittén finner i fråga om *ersättning för resekostnader* tiden nu vara mogen att upphäva de detaljerade bestämmelserna i KL om färdmedel, reseklasser och minsta ressträcka. Förslaget härom säges dock i stort sett ej innebära att resekostnaderna bör ersättas i vidare mån eller efter andra normer än hittills. Dock anses anledning saknas att bibehålla nuvarande

regel att ersättning kan utgå endast för färd mellan bostaden och sammanträdeslokalen. Goda möjligheter bör enligt kommittén finnas att ansluta de kommunala bestämmelserna i dessa hänseenden till de resereglementen som kan gälla för kommunernas tjänstemän.

Genomföres kommitténs förslag, att ersättning för arbete som är förenat med kommunalt förtroendeuppdrag kan anpassas också efter den tidsutdräkt uppdraget medför samt att särskild ersättning kan utgå för kostnader för kost och logi, saknas enligt kommitténs mening anledning att behålla bestämmelserna om *ersättning för särskild resdag*. Även den särskilda regeln om *ersättning vid förrättningar utom kommunen* anses överflödig, eftersom kommunerna enligt förslaget kan för sådana förrättningar tillämpa de normer som antagits för sammanträden och förrättningar inom kommunen. Anses den allmänna ersättningsstandarden för låg kan den allmänna regeln anses ge möjlighet för kommunen att tillämpa liberalare normer för enbart förrättningar utom kommunen.

Beträffande de *arvodet*, som enligt nuvarande bestämmelser kan utgå till ordförande och annan förtroendeman med mera omfattande arbetsuppgifter, erinrar kommittén om att enligt de nyss förordade allmänna riktlinjerna för ersättning varje förtroendeman bör kunna tillerkännas en ersättning, som tillfredsställande gottgör honom för utfört arbete. Då kommittén föreslagit att den allmänna ersättningen till förtroendemännen skall anpassas efter det arbete som är förenat med uppdraget saknas uppenbarligen anledning att nu överväga en utökning av den krets, som skall kunna erhålla särskild ersättning. Kommittén hänvisar här till sitt i senare sammanhang redovisade förslag att sammanföra de särskilda arvoden och den allmänna ersättningen till en ersättningsform.

Möjligheterna att lämna *ersättning* med särskilda belopp *för utgifter* finner kommittén böra bibehållas.

Även suppleant som är närvarande vid sammanträde utan att därvid tjänstgöra i ledamots ställe bör enligt kommitténs förslag kunna beredas sammanträdesersättning, resekostnadsersättning och traktamente. Suppleantersättning säges dock självfallet inte alltid behöva fullt ut motsvara ledamotsersättning och begränsning anses böra få göras även med avseende å det antal sammanträden som berättigar till ersättning. I många nämnder torde ärendena och arbetsförhållandena dessutom vara sådana att suppleanternas närvaro inte kan anses särskilt påkallad, i vilket fall det inte finns fog för ersättning. Kommittén understryker att anledning över huvud finns för kommunerna att iakttaga återhållsamhet i fråga om ersättning till suppleant.

Kommitténs förslag rörande *ersättningsbestämmelsernas* närmare utformning innebär att det nuvarande dagtraktamentet delas upp på kostnader för uppehälle — traktamente — samt ersättning i huvudsak för utfört arbete — arvode. Den allmänna möjligheten att utge

arvode föreslås innefatta även nuvarande möjlighet att besluta om arvoden till särskilt betungade förtroendemän. Arvode skall bestämmas till skäligt belopp. Nuvarande begränsning av arvodesbesluts giltighet i tiden försvinner. Kommunerna får själva avgöra i vilken utsträckning arvode skall utgå som sammanträdesarvode eller som årsarvode. Kommittén rekommenderar att sammanträdesarvode beslutas då förtroendemannens insatser till övervägande del avser deltagande i sammanträde och arbete i nära anslutning därtill. Är uppdraget förenat med mera betydande fortlöpande arbete vid sidan av sammanträdena kan en kombination av sammanträdes- och årsarvode vara lämplig. Enbart årsarvode anses böra utgå för uppdrag av större, på förhand bestämd omfattning. Förutom traktamente och arvode skall enligt förslaget kunna utgå resekostnadsersättning och ersättning för utgifter enligt grunder som kommunen bestämmer.

Genomföres förslaget får kommunerna självfallet mindre ledning än f. n. vid utformandet av ersättningsbesluten och tillämpningen av dem. Kommittén anser emellertid att uppbyggnaden av förslaget ökar möjligheterna att ansluta de lokala ersättningsbestämmelserna till normalreglementen, särskilt i fråga om resekostnadsersättning och traktamente. Beträffande arvoden torde enligt kommitténs mening normalreglemente kunna upptaga en stomme för utformningen av ersättningsbeslut samt tillämpningsföreskrifter av allmän räckvidd. Kommittén framhåller att en allmän anslutning från kommunernas sida till normalreglementen främjar önskvärd enhetlighet i ersättningsbesluten och ger underlag för praxis på området.

Vid sina överväganden rörande de kommunala förtroendemännens pensioner behandlar kommittén först frågan huruvida några bestämmelser fordras i KL i anslutning till ATP.

Kommittén anför att starka skäl talar för att ersättning för mera tidskrävande kommunala uppdrag jämställas med anställningsinkomst, något som även förutsattes i förarbetena till TPL. Frågan blir därför enligt kommittén närmast om kommun bör åtaga sig ansvaret för ATP-avgifterna för enbart de stora ersättningarna eller för alla ersättningar som uppgår till minst 300 kronor. För en begränsning talar — förutom praktiska synpunkter — att ett jämställande med anställning har mera utpräglat sakligt fog endast då det gäller de tidskrävande uppdragen. Mot en begränsning anföres att TPL medger att jämväl ersättning för mindre uppdrag behandlas såsom anställningsinkomst. Såsom skäl härför har hänvisats till de svårigheter, som skulle föreligga att uppställa en objektivt riktig gräns mellan olika uppdrag. Därtill kommer att ersättningen, även när det gäller uppdrag av mindre omfattning, ofta tjänar såsom gottgörelse för minskade arbetsinkomster, för vilka arbetsgivaren skulle ha erlagt ATP-avgifterna. För förtroendemännen kan ett hänförande av ersättningen till anställningsinkomst även såtillvida vara av intresse att inkomsten därigenom blir pen-

sionsgrundande redan när den uppgår till 300 kronor. Kommittén finner därför övervägande skäl tala för att kommunerna bör ha möjlighet att — såsom kommunförbunden f. n. rekommenderat — ikläda sig ansvaret för ATP-avgifter beträffande alla utgående arvoden. Uttryckligt stöd härför bör finnas i KL. Bestämmelsen bör med hänsyn till kommunernas frihet att besluta i ersättningsfrågor ge uttryck för deras frihet att själva bestämma även om ersättningarnas ställning i ATP-hänseende. Vidare föreslås kommunerna få möjlighet att betala pensionsavgifterna utan att överenskomme träffas enligt 5 § andra stycket TPL att ersättningen skall hänföras till anställningsinkomst. I vissa fall kan en kommun nämligen finna det enklast att direkt ersätta förtroendemännen de egenavgifter de påförts för ATP vid den slutliga taxeringen. I övrigt anser kommittén ej erforderligt att ge några bestämmelser i KL i anslutning till ATP. Att ersättningarna är pensionsgrundande och att jämväl familjepension kan utgå följer av TPL.

Frågorna om förtroendemännens pensioner kan emellertid icke fullständigt lösas inom ramen för ATP. I vissa fall kan en betalning av ATP-avgifter ej komma ifråga, i andra fall är en sådan betalning utan verkan i pensionshänseende eller ger avgifterna icke ett tillfredsställande pensionsskydd. Kommittén har därför övervägt olika möjligheter till lösning av frågorna om *åtgärder vid sidan av ATP*. Kommunerna kunde t. ex. få möjligheter att i annan ordning lämna förtroendemän, för vilka kommunen ej betalar ATP-avgift, en mot avgiften svarande gottgörelse (pensionsavgiftskompensation). En annan lösning skulle vara att i särskild bestämmelse skapa möjligheter för kommunerna att i vissa fall göra särskilda pensionsutfästelser vid sidan av ATP. Överväganden har också ägnats möjligheterna att kombinera de här antydda båda lösningarna.

De fall då åtgärder vid sidan av ATP kan komma ifråga är enligt kommittén av högst olika angelägenhetsgrad. Särskilt angelägna kan åtgärder vara såvitt gäller förtroendemän, som med hänsyn till åldern ej kunnat inordnas under ATP eller ej kan erhålla full sådan pension. Även i övrigt kan emellertid särskilda åtgärder för pensionering vara befogade, såsom exempelvis då en förtroendeman är sysselsatt på heltid med kommunala uppdrag mot en ersättning, som överstiger högsta pensionsgrundande inkomst enligt TPL. Också när en förtroendeman frivilligt ställt sig utanför ATP kan ibland finnas skäl att kommunen bidrager till en pensionering, som förtroendemannen själv ordnat. I åtskilliga fall torde emellertid skälen för kommunala åtgärder vara av avsevärt mindre styrka.

Ehuru kommittén finner skäl onekligen tala för ett generellt utgivande av avgiftskompensation, avvisar kommittén denna lösning. Som motivering anföres att det synes föga påkallat att kommunerna utger ersättningar syftande till ett längre gående pensionskydd än den skäligen pension som redan ATP skall bereda. Åtgärder vid sidan av ATP synes böra vara en kommunal angelägenhet allenast när särskilda skäl föreligger som är hänför-

liga till den enskilde förtroendemans insatser för kommunen. Begränsas avgiftskompensationen till särskilda fall synes det emellertid enligt kommitténs mening icke särdeles praktiskt att utge sådan kompensation. En kombination mellan avgiftskompensation och särskilda pensionsutfästelser finner kommittén knappast erbjuda några fördelar. Kommittén förordar därför att frågorna om åtgärder utanför ATP löses enbart genom bestämelse om särskilda pensionsutfästelser.

Bibehålles den nuvarande pensionsbestämmelsen i 46 § 3 mom. KL skulle möjligheterna till särskild pensionering hållas öppna. I några hänseenden anser kommittén emellertid den nuvarande bestämmelsen alltför snävt begränsa möjligheterna att sörja för en tillfredsställande pensionering. De skäl, som kommittén funnit tala för en förbättring av förtroendemans ersättning, bör äga tillämpning också såvitt gäller pensionerna. Flertalet förtroendemän beredes nu genom ATP ett förbättrat pensionsskydd. En förbättring ter sig med hänsyn härtill i dagens läge berättigad jämväl såvitt gäller dem, som står utanför ATP. Önskemålen om möjligheter att tillförsäkra förtroendemännen familjepension bör nu kunna tillgodoses. Förtidspension bör kunna komma ifråga. Det till uppdragets omfattning knutna villkoret bör i enlighet med hemställan från kommunförbundens sida göras mindre strängt. Pension bör vidare kunna ges såväl den, som under en lång följd av år innehaft ett arbetskrävande uppdrag exempelvis såsom ordförande, som den, vilken fullgjort ett flertal olika uppdrag och därigenom nedlagt ett omfattande arbete inom kommunen. Även fullmäktiguppdragen och revisionsuppdragen bör därvid kunna medräknas såsom pensionsgrundande.

Villkoret att uppdraget eller uppdragen innehafts under en lång följd av år föreslår kommittén skola bibehållas. Anledning saknas att fatta pensionsbeslut redan vid begynnelsen av ett uppdrag men möjlighet bör finnas att fatta besluten såväl i efterhand som då förtroendemannen alltjämt innehar uppdraget. Med hänsyn till möjligheterna att besluta om familjepension och förtidspension kan det finnas anledning att överväga ett pensionsbeslut så snart ett uppdrag haft sådan långvarighet att pension kan komma ifråga. Dylika förhandsbeslut bör kunna avse en pension, som till storleken blir beroende av uppdragstidens längd när pensionstillfället inträder. Pensionsförmånerna bör därvid kunna ges automatisk värdebeständighet.

Även villkoret att särskilda skäl skall föreligga för ett pensionsbeslut bör enligt kommitténs mening såsom hittills komma till uttryck i bestämmelsen. Detta villkor får emellertid i dagens läge en något annan innebörd än hittills. Särskilda skäl bör motivera ett pensionsbeslut just i det aktuella fallet. Avgörandet måste träffas mot bakgrunden av förtroendemans ATP-förhållanden och särskilda skäl måste finnas att anse ATP-förmånerna otillräckliga.

Kommittén framhåller att pensionsbestämmelsen är avsedd att komma

till användning främst när fråga är om äldre förtroendemän, som helt eller delvis står utanför ATP och som under flera mandatperioder intagit en mera framträdande plats i det kommunala livet. Bestämmelsen kommer sålunda att främst äga betydelse under en övergångstid. Den anses emellertid i undantagsfall kunna tillämpas även i andra fall. Med hänsyn härtill anser kommittén att bestämmelsen bör placeras i själva kommunallagen och ej i övergångsbestämmelser till de nya ersättningsreglerna. Anledning synes enligt kommittén saknas att bibehålla skyldigheten att underställa besluten länsstyrelsens prövning.

Kommittén påpekar att samordning bör ske mellan de särskilda pensionsbesluten och ATP. I den mån äldre utfästelser ej helt kan ersättas av ATP kan kommunerna böra begränsa sina åtaganden med hänsyn till de förmåner, som kommer att åtnjutas genom ATP.

De föreslagna ersättningsbestämmelsernas *ikraftträdande* anser kommittén ej behöva medföra omedelbara ändringar av de skilda kommunernas nuvarande ersättningsbeslut. Nu gällande beslut säges givetvis kunna tillämpas tills vidare. Det kan förutsättas att kommunförbunden kommer att aktualisera frågorna om kommunernas övergång till nya ersättningsbestämmelser och ge anvisningar för denna övergång liksom beträffande de nya ersättningsbeslutens utformning.

Slutligen erinrar kommittén om att ändring av kommunallagens ersättningsbestämmelser får verkan också för kommunalförbunden utan att ändringar vidtages i kommunalförbundslagen.

Landstingskommunerna

När det gäller ersättningsbestämmelserna i LL finner kommittén behovet av reformer inte vara lika framträdande som ifråga om motsvarande bestämmelser i KL. Kommittén förordar det oaktat att en omläggning av ersättningssystemet genomföres. Följande överväganden göres i betänkandet.

Kommittén anser fog finnas för att traktamentena — till skillnad från nuvarande praxis inom landstingskommunerna — differentieras med hänsyn till förtroendemännens bostadsorter. Differentieringen föreslås ske genom att dagtraktamentena även till landstingskommunernas förtroendemän delas upp på egentligt traktamente och arvode. Genom differentieringen nås, framhåller kommittén, en grundläggande jämställdhet mellan förtroendemännen med avseende å ersättningsens värde, och från praktisk synpunkt måste det vara fördelaktigt att den allmänna ersättningen för arbete som är förenat med uppdraget — arvodet — kan bestämmas utan att hänsyn måste tagas till att ersättningen i vissa fall skall inrymma gottgörelse för ökade kostnader för uppehälle.

I fråga om landstingsmännens nuvarande rätt till ersättning anför kommittén att det ligger i sakens natur att bestämmelsen om traktamente ej kan detaljerat ange under vilka förutsättningar landstingsmän skall äga

rätt till sådan ersättning. I sista hand blir det därför landstingen själva som får avgöra till vilka landstingsmän och efter vilka grunder traktamente skall utgå. Frågorna om traktamenten ligger därmed till sådan del i landstingens egna händer att det framstår som omotiverat att utforma bestämmelsen med utgångspunkt från att landstingsmän skall äga en rätt till ersättning. Liknande synpunkter gör sig gällande också med avseende å den del av ersättningen, som skall utgöra arvode. Landstingsmännens behov av ersättning förutsätter kommittén i dagens läge säkerligen bli tillgodosedda utan någon i lag stadgad rätt för dem att erhålla gottgörelse. Kommittén föreslår därför att bestämmelserna om arvode och traktamente helt skall överensstämma med kommunallagens.

En reform förordas också beträffande resekostnadsersättningen. Denna bör, såsom föreslagits när det gäller primärkommunerna, kunna utgå efter grunder, som landstinget självt äger bestämma. Även bestämmelsen om ersättning för utgifter anses kunna utformas efter mönster av vad som föreslagits beträffande KL.

Kommittén föreslår att bestämmelsen i 39 § 1 mom. tredje stycket att landstingsman, som inträtt i tjänstgöring sedan av honom anmält hinder underkänts, ej kan erhålla resekostnadsersättning eller traktamente för resdag om sådan ersättning utgått till i hans ställe inkallad suppleant skall utgå, enär den ej torde fylla någon större praktisk uppgift och ter sig föråldrad. Suppleanter i landstingens förvaltande och verkställande organ föreslås kunna erhålla ersättning i samma mån som primärkommunernas suppleanter.

Landstingen skall enligt kommitténs förslag liksom primärkommunerna kunna åtaga sig att betala de ATP-avgifter, som svarar mot utgående arvoden, och få frihet att själva bestämma i vilken utsträckning och på vilket sätt avgifterna skall betalas.

Kommittén har vidare övervägt huruvida för landstingens del nu bör införas möjligheter till särskilda pensionsutfästelser vid sidan av ATP. Behovet av sådana bestämmelser torde emellertid enligt kommitténs bedömning vara begränsat. De fall, då utfästelser skulle kunna komma ifråga, antages hänföra sig till förtroendeuppdrag, vilka nu ersättes genom årsarvode. Av uppgifter om utgående ersättningar har framgått att arvodena endast i ett mindre antal fall uppgår till sådana belopp att en pensionering kan vara påkallad. Av dessa fall får flertalet antagas ha fått sin lösning genom ATP. Efter en övergångstid synes frågor om särskild pensionering sålunda kunna uppkomma allenast i rena undantagsfall. Möjligheter finns enligt kommittén att i dessa undantagsfall bestämma arvodets belopp så att förtroendemännen själva kan bära kostnaderna för ett mot arvodet svarande pensionsskydd. Den föreslagna bestämmelsen i KL om särskilda pensionsutfästelser syftar främst till ett bibehållande under en övergångstid av redan föreliggande möjligheter till pensionering. I LL skulle en motsva-

rande bestämmelse innebära en nyhet. Kommittén har med hänsyn till vad här sagts funnit sig icke böra föreslå att möjligheter till särskilda pensionsutfästelser införes i LL.

Församlingarna

Behoven av reformer finner kommittén utan tvekan vara mindre framträdande när det gäller de kyrkokommunala förtroendemännen än då fråga är om de borgerliga kommunernas förtroendemän. Några önskemål om ändringar av ersättningsbestämmelserna synes heller icke ha framkommit vid genomförandet av församlingsstyrelseformen. Särskild tvekan kan uppenbarligen råda om behovet av möjligheter att till ledamöterna i församlingarnas beslutande organ utge arvode. De praktiska fördelarna av en överensstämmelse mellan ersättningsbestämmelserna i KL och i LFS anser kommittén emellertid motivera en reform. De nya ersättningsbestämmelserna säges dock ej böra föranleda att ersättning i allmänhet utges i vidare mån än nu sker. När fråga är om ledamöter i beslutande organ bör ersättning i form av arvode komma ifråga allenast i undantagsfall.

Kommittén anser anledning saknas att nu införa möjlighet till särskild pensionering av församlingarnas förtroendemän. Den kyrkliga kommunen föreslås emellertid få samma möjligheter som de borgerliga att åtaga sig ansvaret för ATP-avgifter.

Remissyttrandena

Kommunalrättskommitténs förslag har fått ett mycket välvilligt mottagande av remissinstanserna. Sålunda har förslaget i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av kommunförbunden och samtliga länsstyrelser. Av de 235 städer, landskommuner samt församlingar och kyrkliga samfälligheter som yttrat sig över förslaget är det endast fyra församlingar som ställt sig helt avvisande till de föreslagna ändringarna.

De remissinstanser som tillstyrker **f ö r s l a g e t i s t o r t** understryker i allmänhet de skäl kommittén anfört för att tiden nu är mogen att införa mera liberala regler om ersättning för kommunala förtroendeuppdrag. Representativa för dessa remissinstansers inställning är de uttalanden som göres av *svenska landskommunernas förbund*. Förbundet framhåller att ökningen av den kommunala verksamheten efter kommunindelningsreformen 1952 återspeglas inte bara i att antalet ärenden hos de beslutande och i många fall även hos de förvaltande organen ökat utan framförallt i att de uppgifter som de kommunala organen numera har att handlägga ofta är komplicerade och därför måste ägnas förhållandevis mycken tid och omsorg. Till en del har den ökade arbetsbelastningen kunnat balanseras genom att förvaltningen rationaliserats och tjänstemän i ökad utsträckning ställts till de kommunala organens förfogande. Även sedan denna process blivit

helt genomförd räknar förbundet med att de kommunala förtroendeuppdragen blir krävande och att rekryteringen till uppdragen kommer att avsevärt försvåras om nuvarande ersättningsbestämmelser bibehålles. Förbundet anser därför att kommunerna nu bör få möjligheter att allmänt och fullt ut lämna ekonomisk ersättning för uppdrag, som förorsakar sina innehavare mera kännbar tidsspillan eller uppoffringar av någon betydelse. Fördelarna med en sådan reform finner förbundet ligga i öppen dag. Varje kommun får möjlighet att anpassa ersättningarna efter sina behov.

Flera remissmyndigheter framhåller att möjligheterna att ge tillfredsställande ersättningar till kommunalmännen är av väsentlig betydelse för upprätthållandet av den kommunala självstyrelsen genom förtroendemän. Enligt t. ex. *länsstyrelsen i Jämtlands län* är det väl känt, att svårigheter föreligger i många kommuner att finna lämpliga personer, särskilt bland de yngre, som är villiga att åtaga sig mera krävande uppgifter inom kommunalförvaltningen. En icke ringa bidragande orsak härtill torde enligt länsstyrelsen vara den återhållsamhet som präglar nuvarande ersättningsbestämmelser.

Åtskilliga kommuner och församlingar, särskilt de mindre, håller före att något påtagligt behov av vidgade möjligheter att bereda förtroendemän ekonomisk ersättning för deras uppdrag knappast finns i den egna kommunen eller församlingen. Med hänsyn till att förhållandena i större kommuner och församlingar kan motivera ett annat ställningstagande vill man dock inte motsätta sig att möjlighet öppnas att då det är befogat utge högre ersättningar än som kan utgå f. n.

Av de fyra remissorgan som helt tar avstånd från kommitténs förslag lämnar två ingen närmare motivering för sina ståndpunkter. De båda andra åberopar främst uppdragens karaktär av förtroendesysslor. Sålunda anför *kyrkorådet i Västerlanda församling* att det är av vikt att denna synpunkt alltjämt får gälla i fråga om ledamotskap i kyrkoråd och beträffande andra likartade uppgifter. *Öckerö församling* yttrar genom sitt kyrkoråd att nuvarande bestämmelser om ersättning till kommunala förtroendemän är tillräckligt generösa och att gränsen mellan förtroendemän och avlönade tjänstemän inte bör suddas ut.

Frågan om denna gränsdragning beröres även av *svenska landskommunernas förbund*. Spörsmålet påkallar uppmärksamhet med hänsyn till bestämmelserna i 7 § andra och tredje styckena samt 32 § KL om valbarhets- och behörighetsvillkor för den ledande tjänstemannen inom kommunens samfällda förvaltning, påpekar förbundet. Förbundet hänvisar till ett inträffat fall, där en kommunalnämnsordförande, vilken i denna egenskap var chef för förvaltningen och därmed även personalförman, påstods ha erhållit vissa med förtroendeuppdraget förknippade förmåner utöver vad som är tillåtet enligt 46 § KL. Regeringsrätten förklarade, att kommunalman-
nen kommit att i verkligheten intaga ställningen såsom en i kommunens

tjänst anställd befattningshavare och att han på grund av sina åligganden intog den ledande ställningen inom kommunens samfällda förvaltning. Eftersom han således inte längre var valbar till kommunalfullmäktig och ledamot av kommunalnämnden ansågs han ha frånträtt dessa uppdrag. Enligt förbundet är ordföranden i kommunens styrelse numera ej sällan heltidssysselsatt i detta uppdrag. Arvode och annan ersättning har anpassats med hänsyn härtill för att förmå lämplig person att åtaga sig uppdraget. Förbundet finner det otillfredsställande att kommunala förtroendemän i denna framskjutna ställning skall behöva löpa risk att förklaras obehöriga att längre vara förtroendemän. Emellertid förutsätter förbundet att den föreslagna liberaliseringen av ersättningsbestämmelserna inte skall medföra någon försämring i här berört avseende. Ett klarläggande uttalande i frågan anser förbundet dock vara av värde till ledning för kommunerna och besvärmyndigheterna.

I flertalet tillstyrkande yttranden godtages kommunalrättskommitténs förslag till nya ersättningsbestämmelser utan närmare kommentarer. Åtskilliga remissorgan gör emellertid utförligare uttalanden, som delvis innefattar andra bedömanden än dem kommittén redovisat.

Så gott som alla remissinstanserna — däribland samtliga länsstyrelser utom en samt kommunförbunden — ansluter sig till förslaget att fullmäktige skall kunna få ersättning i samma utsträckning som ledamöter i styrelser och nämnder. *Svenska stadsförbundet* finner förslaget härom, som tillgodoser ett önskemål som motionsvis framförts i riksdagen, stå i god överensstämmelse med vår tids uppfattning att ingen medborgare av ekonomiska skäl bör vara hindrad att åtaga sig kommunalt förtroendeuppdrag. Enligt *svenska landskommunernas förbund* har särskilt inom kommunalförbunden ett behov gjort sig gällande av vidgade möjligheter att lämna ersättning till fullmäktigledamöterna, som ofta på grund av långa resor och mindre goda kommunikationer nödgas sätta till mycken tid för att delta i sammanträdena. *Överståthållarämbetet* förutsätter att särskild ersättning inte skall utgå till borgarråd, som tillika är stadsfullmäktig, eftersom det ingår i borgarråds tjänsteåliggande att närvara vid fullmäktiges sammanträden.

Återhållsamhet i fråga om sådana ersättningar till fullmäktige som inte avser gottgörelse för direkta utlägg rekommenderas från flera håll. *Stadsfullmäktige i Sigtuna* framhåller t. ex. att fullmäktigsammanträdena i de flesta kommuner hålls på kvällstid och i allmänhet torde taga relativt kort tid i anspråk. Ledamöterna beredes i regel också tillfälle att i förväg på sin fritid sätta sig in i de frågor som skall förekomma på sammanträdena. Endast i de största städerna och i sällsynta undantagsfall i övrigt torde det enligt yttrandet förekomma att fullmäktigledamöter behöver disponera någon del av sin ordinarie arbetstid för att förbereda sammanträdet. De ringa ersättningsbelopp som det i regel blir fråga om torde knappast spela

någon ekonomisk roll för den enskilde medan det tillsammans rör sig om ganska stora belopp för kommunerna, åtminstone när det gäller små kommuner med begränsade tillgångar. Fullmäktige vill emellertid med hänsyn bl. a. till kommunens frihet att bestämma om ersättningar inte ställa sig negativ till den föreslagna reformen. Samma inställning har *drätselkammaren i Eskilstuna*

En helt negativ hållning i denna fråga intager däremot *kommunalfullmäktige i Björkviks kommun*, som kort konstaterar att ersättning till fullmäktig för annat än utlägg inte är förenligt med uppdragets karaktär av förtroendeuppdrag.

Möjligheterna enligt förslaget att utge ersättning till suppleant välkomnas av de flesta remissmyndigheter. Denna möjlighet anses sålunda fylla ett verkligt behov och medverka till att suppleanternas intresse för de kommunala frågorna stimuleras och deras kompetens att fylla sin funktion ökas. Ett fåtal remissorgan ställer sig dock tveksamma till värdet av förslaget i denna del.

Kommunalrättskommitténs uppfattning, att någon rätt för förtroendemännen att erhålla ersättning inte bör införas utan att ersättning liksom hittills skall utgå endast om kommunen fattar beslut därom, delas allmänt av remissinstanserna. Detta ställningstagande från kommitténs sida säges innebära ett glädjande erkännande av den kommunala självbestämmanderätten. Uttalanden i denna riktning gör bl. a. *kommunförbunden*.

Stadsfullmäktige i Bollnäs vill inte motsätta sig kommittéförslaget men ifrågasätter om det inte, för att nå en enhetlig tillämpning av bestämmelserna, hade varit önskvärt att förslaget givits striktare linjer med mera ingående anvisningar på generella regler för att bestämma ersättningarnas storlek. Ett i lagen infört stadgande om rätt till skälig ersättning säges sålunda vara av betydelse i detta sammanhang. Även *stadsfullmäktige i Nyköping* anser att rätt till ersättning bör föreligga i vissa fall. Genom att varje kommun själv får fatta beslut om ersättningar åsidosättes likställigheten mellan medborgare i olika kommuner. Om principen att ersättningen utgör gottgörelse för utförd prestation skall gälla, vilket är fullmäktiges åsikt, bör principen äga giltighet oavsett i vilken kommun prestationen utföres. Då de flesta myndiga kommunmedlemmar teoretiskt är skyldiga att åtaga sig kommunala förtroendeuppdrag borde de enligt fullmäktiges mening ha ovillkorlig rätt till ersättning, avpassad efter den arbetsinsats som göres och de löneförhållanden som gäller på orten för jämförbara prestationer. Liknande tankegångar återspeglas även i ett fåtal andra remissvar.

Beträffande de föreslagna ersättningsformerna är det framför allt uppdelningen av nuvarande traktamenten på arvode och egentligt traktamente som tilldrar sig remissmyndigheternas intresse. En stor majoritet bland dem tillstyrker förslaget i denna del eller lämnar det utan erin-

ran. Hit hör bl. a. *statskontoret, riksförsäkringsverket*, så gott som alla *länsstyrelserna* samt *kommunförbunden*. De remissinstanser som gjort särskilda uttalanden ansluter sig i regel helt till de synpunkter som kommittén anfört. Särskilt understrykes att det inte bör komma ifråga att införa ett system med individuellt bestämda ersättningar för förlorad arbetsinkomst. Ett sådant system skulle, framhåller bl. a. *svenska stadsförbundet*, säkerligen medföra så betydande svårigheter i den praktiska tillämpningen att det redan på grund därav måste avvisas. I likhet med kommittén anser förbundet att den föreslagna ordningen dock inte bör utgöra hinder mot att inkomstbortfall särskilt beaktas vid bestämmandet av den allmänna gottgörelsen i form av arvode för det arbete som är förenat med uppdraget. Förbundet utgår från att begreppet arbete får tagas i en vid bemärkelse och att däri innefattas uppgifter av det slag som avser ledande och samordnande funktioner och som kräver insatser vilka inte alltid låter sig mätas i offrad tid.

I en del yttranden framhålles starkare än vad kommittén gjort att inkomstbortfall bör beaktas när arvode fastställs. *Länsstyrelsen i Kristianstads län* säger sig vara medveten om att vissa delvis vägande principiella skäl kan anföras till stöd för en direkt ersättning för minskad arbetsförtjänst. Inte minst av praktiska skäl anser länsstyrelsen det dock vara att föredraga att förtroendemän med samma arbetsuppgifter får ersättning med lika stora belopp. Dessa tankegångar återfinns också i flera andra remissvar.

En uppdelning av arvodet på ersättning för arbetsinsatsen och ersättning för inkomstbortfall förordas av *stadsfullmäktige i Kristinehamn* och *Hagfors* samt *drätselkammaren i Kiruna*. En sådan princip säges vara nödvändig för att alla skall få möjlighet att på lika villkor fullgöra de förtroendeeuppdrag som anförtrotts dem. Tillämpningen av dylika regler anses inte behöva medföra oöverstigligen svårigheter. Sälunda uttalar *stadsfullmäktige i Kristinehamn* att svårigheter givetvis kan uppstå vid beräkning av inkomstbortfall för enskilda företagare men att möjlighet finns att låta det aktuella årets eller det närmast föregående årets taxering ligga till grund för beräkningen, varvid ersättningen eventuellt kan maximeras. För de icke förvärvsarbetande kvinnorna kan den genomsnittliga arbetsinkomsten för kvinnlig arbetskraft få utgöra det basbelopp efter vilket ersättningen skall beräknas. Liknande överväganden redovisar *stadsfullmäktige i Kristianstad*, *drätselkammaren i Eskilstuna* och *kyrkofullmäktige i Kristinehamn*. *Kommunalfullmäktige i Smedjebackens köping*, som dock godtar kommitténs förslag, upplyser att ersättning för inkomstbortfall hittills lämnats till köpingens förtroendemän och att erfarenheterna av detta system är enbart goda, varför anledning saknas att ompröva beslutet härom. Hur beräkningen av inkomstbortfallet sker redovisas inte i yttrandet.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län delar inte kommunalrättskommitténs upp-

fattning beträffande arvode till fullmäktige. Enligt länsstyrelsen varierar omfattningen av det arbete enskilda ledamöter lägger ned på uppdraget högst avsevärt. Den ene ägnar regelmässigt lång tid åt att förbereda sig för sammanträdet medan den andre går dit så gott som helt oförberedd. Då ersättningarna i stort sett måste bli enhetliga kommer de många gånger att stå i dålig relation till den enskildes arbetsprestation. Länsstyrelsen ifrågasätter därför om ersättning för arbetsprestation över huvud bör utgå till fullmäktige. Ersättning till dessa bör i stället utgå efter grunder som ger dem gottgörelse för kostnader för uppehälle och resor.

Ett stort antal remissmyndigheter understryker behovet av att *normalreglementen* upprättas till ledning för kommunerna när de skall besluta i ersättningsfrågorna. Normalreglementen anses nödvändiga inte minst för att motverka de olikheter i fråga om ersättningarna i skilda kommuner som de föreslagna bestämmelserna eljest kan leda till. Uttalanden av denna innebörd gör bl. a. *länsstyrelserna i Södermanlands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs och Västmanlands län, stadsfullmäktige i Kalmar, kommunalfullmäktige i Emmaboda köping och hushållningssällskapens förbund*.

Av kommunförbunden har *svenska landskommunernas förbund* och *svenska landstingsförbundet* förklarat sig beredda att medverka till en insats av kommunförbunden för att åstadkomma normalreglementen i syfte att främja enhetlighet beträffande de kommunala ersättningarna. Samma inställning har *svenska stadsförbundet*, dock endast när det gäller resekostnadsersättning och traktamente. I fråga om normalreglementen för arvodet har detta förbund en avvikande uppfattning. Skall ett normalreglemente fylla någon verklig uppgift, heter det i förbundets yttrande, torde det vara ofrånkomligt att reglementet innehåller mera än en stomme för ersättningsbeslutens utformning samt tillämpningsföreskrifter av allmän räckvidd. Enligt gammal praxis avstår förbundet emellertid från att i sin konsultationsverksamhet göra uttalanden om skäligheten av ersättningsbelopp som föreslagits eller beslutats i olika städer. Det synes även svårförenligt med kommitténs förslag om större frihet för kommunerna i detta hänseende att samtidigt förutsätta en anpassning efter normalreglementen. Därtill kommer att kommunerna rimligen måste taga hänsyn till åtskilliga speciella förhållanden såsom kommunens allmänna struktur, kommunförvaltningens organisation och arbetsformerna för kommunens styrelse. Det torde vara hart när ogörligt att fullt ut beakta dessa förhållanden i ett centralt upprättat normalreglemente. En mera schematisk gruppering av städerna efter folkmängden torde således inte vara tillfyllest. Förbundet är därför mycket i vecksam om möjligheterna att införa normalreglementen rörande arvodena.

Kommunalrättskommitténs förslag beträffande de kommunala förtroendemännens *pensioner* vinner på det hela taget fullständig anslutning

bland remissinstanserna. Allmänt uttalas tillfredsställelse över att frågan nu får sin lösning. I flera yttranden framhålles att förslaget i stort sett endast slår fast den ordning som redan nu tillämpas i många kommuner. *Svenska landskommunernas förbund* finner förslaget tillgodose alla rimliga behov och önskemål beträffande kommunernas möjligheter att vidtaga åtgärder för pensionering av förtroendemännen, såväl med avseende å ATP-avgifter som beträffande särskilda pensionsutfästelser i form av ålderspension, förtidspension och familjepension. *Svenska stadsförbundet* konstaterar med tillfredsställelse att kommittén beaktat de synpunkter som kommunförbunden tidigare framfört i frågan. *Riksförsäkringsverket* förklarar sig inte ha någon erinran mot förslaget i detta hänseende. Borttagande av underställningsskyldigheten i fråga om särskilda pensionsutfästelser tillstyrkes uttryckligen av *svenska landskommunernas förbund* samt *länsstyrelserna i Uppsala och Västerbottens län*.

I enstaka yttranden förordas smärre justeringar av kommittéförslaget. *Sälunda* anser *stadsfullmäktige i Nyköping* att kommun skall vara skyldig att på begäran av förtroendeman ikläda sig ansvaret för ATP-avgifter. *Stadsfullmäktige i Gävle* och *kommunalfullmäktige i Österfärnebo kommun* finner det från rättvisesynpunkt befogat att möjlighet skapas att utge kompensation för pensionsavgifter. Vad gäller särskilda pensionsutfästelser hävdar *stadsfullmäktige i Borås* att sådana utfästelser bör kunna göras senast i samband med valet av förtroendemannen. Som motivering anföres, att det finns ett stort antal heltidsarvoderade förtroendemän i landet, vilkas ställning är sådan att ett betryggande pensionsskydd kan vara ej blott skäligt utan även erforderligt för att få kvalificerade personer att åtaga sig uppdragen. Det bör därför vara kommunen obetaget att redan före valet tillförsäkra en förtroendeman — utöver ATP — betryggande och skäliga såväl egen- som familjepensionsförmåner, framhålles i yttrandet.

Förutsättningarna för särskilda pensionsutfästelser bör anges tydligare, såsom beträffande den minsta tid som förtroendemannen skall ha innehaft kommunala uppdrag, påpekar *kommunalfullmäktige i Björkviks kommun*. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* finner tillräckliga skäl ej föreligga att pension skall kunna tillerkännas kommunal revisor. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* framhåller att särskilda pensionsutfästelser bör bli aktuella endast för förtroendemän som ej omfattas av ATP. För att vinna enhetlighet mellan kommunerna synes det av hittills gjorda erfarenheter att döma nödvändigt att besluten underställes länsstyrelsens prövning. En sådan ordning torde ej vålla större olägenhet för kommunerna eftersom behov av särskilda pensionsutfästelser kan antagas föreligga endast under en begränsad övergångstid.

I detta sammanhang påpekar *drätselkammaren i Linköping* och *stadsfullmäktige i Motala*, i vilkas yttranden *länsstyrelsen i Östergötlands län* instämmer, att arvoden till kommunala förtroendemän bör kunna läggas

till grund också för beräkning av ersättningar från allmän sjukkasse. Om förtroendemannen på grund av uppdraget förlorar lön skulle det nämligen eljest kunna inträffa att han flyttades ned till en lägre sjukpenningklass än den han förut tillhört. Enligt länsstyrelsen lär dock denna olägenhet undanröjas om ett föreliggande förslag till lag om allmän försäkring genomföres.

Allmän enighet råder bland remissinstanserna om att i huvudsak samma ersättningsregler som för kommunerna bör gälla även för landstingens och församlingarnas förtroendeman. Förslaget därom lämnas utan erinran bl. a. av *svenska landstingsförbundet, förvaltningsutskottet i Stockholms, Göteborgs och Bohus samt Norrbottens läns landstingskommuner* och av *flertalet församlingar. Svenska landskommunernas förbund* förutsätter att bestämmelserna skall gälla även för kommunalförbundens förtroendeman.

Avvikande meningar råder endast beträffande möjligheterna att genom särskilda utfästelser tillerkänna landstingskommunernas och församlingarnas förtroendeman pensioner. Att möjlighet därtill bör finnas förordas av *länsstyrelserna i Södermanlands och Västmanlands län* samt *Stockholms förorters samarbetsnämnd. Svenska landstingsförbundet, förvaltningsutskottet i Malmöhus, Västmanlands och Västernorrlands läns landstingskommuner* samt *drätselkammaren i Linköping* anser att landstingskommun bör äga rätt att göra särskilda utfästelser. Landstingsförbundet finner frågan härom visserligen inte vara av någon betydande storleksordning men anser, att det dock i vissa fall kan vara behövt med särskilda pensionsbestämmelser. Skäl talar därför för att landstingen i likhet med primärkommunerna får möjlighet att göra sådana utfästelser. *Länsstyrelsen i Hallands län, kyrkofullmäktige i Nyköpings S:t Nicolai församling* och *kyrkofullmäktige för den kyrkliga samfälligheten i Malmö* anser behov föreligga även i församlingarna att kunna göra särskilda pensionsutfästelser.

Genomföres förslaget att ersättningar till kommunala förtroendeman skall uppdelas i arvode, traktamente, resekostnadsersättning och ersättning för utgifter bör enligt *länsstyrelsen i Stockholms län* omarbetning ske av vissa bestämmelser i *speciallagstiftning* vilka hänvisar till de kommunala ersättningsreglerna. Som exempel nämns bl. a. 130 § taxeringsförordningen samt 6 § lagen om vägnämnder och länsvägnämnder. I dessa lagrum talas nämligen om traktamente och ersättning för resdag. Vissa justeringar torde enligt länsstyrelsen även böra ske av bestämmelser som i fråga om ersättning för uppdrag hänvisar till vad som gäller för sådan ledamot av kommunal nämnd som utsetts till ordförande.

Departementschefen

Från början gällde i vår kommunallagstiftning huvudprincipen att ersättning inte skulle utgå för kommunala förtroendeuppdrag. Efter hand har emellertid i allt större utsträckning möjligheter öppnats att ersätta förtroendemännen de kostnader de måste vidkännas i samband med att de fullgör sina uppdrag. Ersättning kan sålunda f. n. utgå bl. a. för resekostnader och kostnader för uppehälle. Den ursprungliga inställningen har alltså i stort sett fått vika. Som huvudprincip torde nu i stället gälla att förtroendeuppdragen skall vara oavlönade. Inte heller denna princip står emellertid orubbad. Sedan länge har möjlighet funnits att bevilja ersättning till vissa betungade förtroendemen för det arbete som är förenat med deras uppdrag. Även övriga ersättningar kan i viss utsträckning sägas bereda gottgörelse för utfört arbete.

Den förändring som skett i inställningen till ersättningsfrågorna ter sig naturlig med hänsyn till den utveckling som ägt rum på samhällslivets skilda områden. Utvecklingen har medfört att kommunernas förvaltningsuppgifter blivit alltmer omfattande och komplicerade. Den ökande befolkningskoncentrationen till tätorter har rest större krav på kommunala insatser. En förändring har också inträtt i synen på kommunernas uppgifter vilken tagit sig uttryck i att allmänintresset i stället för gemensamhetsintresset kommit att utgöra norm för den kommunala kompetensen. Expansionen av den kommunala verksamheten och nödvändigheten av effektivare förvaltningsapparater inom kommunerna har tvingat fram större och ekonomiskt mer bärkraftiga kommunala självstyrelsenheter. Alla dessa faktorer har självfallet givit de kommunala förtroendemännen större arbetsbörda och ansvar. Därtill kommer att det stegrade arbetstempot ökat fritidens betydelse för den enskilde. Även de växande möjligheterna att utnyttja fritiden har gjort den mer värdefull. Det synes givet att dessa förhållanden minskar den enskilde medborgarens benägenhet att frivilligt offra fritiden utan att få ekonomisk kompensation därför.

Det är mot denna bakgrund man får se de förslag kommunalrättskommittén nu lagt fram. Förslagen innebär i huvudsak att kommunerna får en allmän möjlighet att ersätta förtroendemännen för det arbete som är förenat med förtroendeuppdragen. Även i övrigt föreslås ersättningsreglerna bli utförmade efter mer liberala regler än hittills. Förslagen har så gott som undantagslöst hälsats med stor tillfredsställelse av remissinstanserna. Jag kan för egen del helt ansluta mig till de principer som förslagen vilar på. Expansionen av kommunernas verksamhet har fortsatt efter 1950, då ersättningsbestämmelserna senast blev föremål för en allmän översyn. Att denna utveckling kräver ökade insatser från kommunalmännens sida är ovedersägligt. Det synes även finnas fog för kommitténs uttalande att man

i dag mera allmänt anser att ersättning bör utgå för arbetsinsatser på samhällslivets område. Detta bestyrkes av de i flera remissyttranden omvittnade svårigheterna att förmå dugande medborgare att frivilligt åtaga sig oavlönade förtroendeuppdrag. En sådan inställning är ganska naturlig med hänsyn till den förut skisserade allmänna samhällsutvecklingen. Det kan knappast vara realistiskt att i detta läge hålla fast vid en princip som inte längre har något gensvar hos medborgarna och som för övrigt redan är genombruten. Ersättningsreglerna bör enligt min mening nu anpassas till dagens syn på de kommunala förtroendeuppdragen. Kommittéförslaget ger uttryck härför.

Vad jag nu sagt skulle strängt taget leda till att kommunalmännen över lag borde få en lagstadgad rätt till ersättning för sina uppdrag som fallet f. n. är med landstingsmännen. Jag delar emellertid kommunalrättskommitténs och de flesta remissmyndigheternas, bl. a. kommunförbundens, mening att en sådan ordning skulle vara mindre väl förenlig med den kommunala självbestämmanderätten. Även från andra synpunkter framstår det som mest ändamålsenligt att kommunerna själva får avgöra om och i vilken utsträckning ersättningar skall utgå. Förhållandena i kommunerna är så skiftande att enhetliga normer svårligen kan fastställas. I många fall kan, såsom påpekats i flera remissvar, även i fortsättningen finnas skäl att inte utge ersättning för mindre betungande uppdrag. Man torde inte heller behöva befara att kommunernas frihet att bestämma i ersättningsfrågorna skall utgöra hinder för förtroendemännen att få skälig gottgörelse. Den allmänna inställning kommunerna redovisat i sina remissvar ger tvärtom stöd åt uppfattningen att kommunerna skall finna det angeläget att bereda förtroendemännen ersättning då det är påkallat. Ersättningsfrågorna synes därför få en tillfredsställande lösning om kommunerna såsom kommittén föreslår får möjligheter att allmänt och fullt ut gottgöra förtroendemän för vilka uppdraget medför uppoffringar av någon betydelse.

I överensstämmelse med denna princip har kommittén föreslagit att nu gällande begränsningar i fråga om möjligheterna att lämna ersättning till vissa förtroendemän inte längre bibehålles. Begränsningarna avser fullmäktige samt suppleanter i nämnderna. Fullmäktige kan visserligen erhålla resekostnadsersättning och, om resan från hemorten till sammanträdesorten måste företagas på särskild dag, jämväl resdagsersättning men däremot inte såsom andra förtroendemän dagtraktamenten och pension. De uttalanden som i detta hänseende allmänt göres i remissyttrandena ger vid handen att skäl hänförliga till den särskilda förtroendekaraktären i fullmäktiges uppdrag inte längre kan åberopas för att upprätthålla denna skillnad mellan fullmäktige och andra förtroendemän. Däremot torde det som jag förut sagt finnas fog för det på en del håll framförda argumentet att fullmäktiguppdragen i många kommuner inte tar sådan tid i anspråk

4* -- *Bihang till riksdagens protokoll 1962. 1 saml. Nr 71*

att ersättningar utöver de nuvarande är påkallade. Kommittéförslagen innebär emellertid inte mer än att kommunerna får möjlighet att då det är befogat lämna fullmäktige ersättning efter samma principer som andra förtroendemän. Förslaget tillmötesgår här krav som rests bl. a. från kommunförbundens sida och det har vunnit nästan alla remissinstansernas gillande. Jag förordar för min del att förslaget genomföres. Vidare delar jag kommitténs mening att ersättning bör kunna utges till suppleanter i kommunens nämnder även i de fall då suppleanterna inte tjänstgör i stället för ordinarie ledamöter. F. n. kan ersättning inte utges i dessa fall. Många kommuner har vid remissbehandlingen understrukt att suppleanternas närvaro ofta är i hög grad önskvärd även då de inte tjänstgör som ledamöter. Genom närvaron vid sammanträdena stimuleras deras intresse för arbetsuppgifterna samtidigt som de blir bättre skickade att vid förfall för ordinarie ledamot inträda i dennes ställe. Emellertid kan det finnas anledning att ge lägre ersättningar, särskilt för utfört arbete, till närvarande suppleanter än till dem som tjänstgör som ledamöter eller att på annat sätt begränsa suppleantersättningarna. I sådana nämnder, där det inte kan anses vara av vikt att suppleanterna är närvarande vid sammanträdena vid sidan av de ordinarie ledamöterna, bör ersättning inte alls utgå till suppleanterna. Bedömningarna i dessa avseenden anser jag kunna i likhet med andra ersättningsfrågor överlämnas till kommunerna. Huvuddelen av remissinstanserna har intagit samma ståndpunkt. Jag förordar alltså kommitténs förslag även i denna del.

Stadfästandet av principen att alla förtroendemän skall fullt ut kunna ersättas för såväl kostnader som arbete i samband med de kommunala uppdragen befarar svenska landskommunernas förbund kunna leda till svårigheter vid gränsdragningen mellan kommunala förtroendemän och kommunala tjänstemän. Gränsdragningen har betydelse på grund av bestämmelserna i 7 och 32 §§ KL, enligt vilka i kommunens tjänst anställd befattningshavare, som såsom föredragande inför kommunens styrelse eller eljest intar den ledande ställningen inom kommunens samfällda förvaltning, inte är behörig att inneha uppdrag som fullmäktig eller som ledamot eller suppleant i kommunens styrelse eller annan kommunal nämnd. Enligt förbundet är ordföranden i kommunens styrelse numera ofta heltidssysselsatt med detta uppdrag. Arvode och annan ersättning till honom avpassas regelmässigt med hänsyn härtill. Förbundet finner det otillfredsställande att kommunala förtroendemän i denna framskjutna ställning skall behöva löpa risk att bli obehöriga att längre vara förtroendemän. Med detta uttalande åsyftas ett nyligen inträffat fall, då en kommunalnämndsordförande som intog den ledande ställningen inom kommunens samfällda förvaltning förklarades ha kommit att i verkligheten intaga ställningen såsom anställd befattningshavare i kommunens tjänst och således vara obehörig att längre inneha sitt förtroendeuppdrag. I an-

slutning härtill vill jag i första hand erinra om att kommittéförslaget i stort sett inte innebär någon utökning av redan nu föreliggande möjligheter att utge ersättningar till den förtroendemän i kommunen på vilken 7 eller 32 § kan bli tillämplig. Några nya svårigheter att göra gränsdragningen kommer ett genomförande av förslaget därför inte att medföra. Jag vill ytterligare tillägga att den av svenska landskommunernas förbund påtalade risken inte torde föreligga så länge ersättning till förtroendemannen beslutas att utgå i de former som regleras i KL. Det måste därvid uppmärksammas, att arvodets storlek skall bestämmas uteslutande med hänsyn till det arbete uppdraget kan väntas medföra och den tid som åtgår för uppdraget men däremot inte får göras beroende av den tid en viss förtroendemän innehaft uppdraget.

Beträffande ersättningsformerna är den väsentligaste nyheten i kommitténs förslag att det nuvarande traktamentet föreslås bli uppdelat i arvode, som skall utgöra ersättning för det arbete som är förenat med förtroendeuppdraget, samt traktamente utgörande ersättning för ökade levnadskostnader. Vad som särskilt tilldrar sig intresse i detta sammanhang är givetvis efter vilka principer arvode skall bestämmas. Kommittén har efter noggranna överväganden stannat för att arvoden bör fastställas väsentligen med hänsyn till de arbetsuppgifter förtroendemannen ålägges och den tid han får sätta till på grund av uppdraget. Förtroendemän med samma arbetsuppgifter skall alltså i princip få lika stora arvoden. I de undantagsfall då en kommun anser sig av ekonomiska skäl böra starkt begränsa ersättningarna till förtroendemännen förordar dock kommittén att arvodet skall kunna avpassas individuellt efter inkomstbortfall. En stor majoritet bland remissinstanserna, bl. a. kommunförbunden, har anslutit sig till kommitténs ställningstagande. Röster saknas emellertid inte för ett system som i första hand tar sikte på att ersätta inkomstbortfall. För min del biträder jag kommitténs mening att ett sådant system lätt blir för invecklat i tillämpningen, och använder man långtgående schablonberäkningar avviker systemet inte väsentligt från det föreslagna. I likhet med huvudparten av de hörda remissorganen förordar jag därför kommittéförslagets linje. Såsom kommittén framhållit leder denna till att förtroendemännen lämnas gottgörelse för inkomstbortfall av normal storleksordning samtidigt som de vilka i mindre omfattning eller inte alls förlorar inkomst ersättes för arbetsprestation. Längre lär man knappast kunna komma utan invecklade ersättningsregler. Räkner man med att arvodet skall täcka normala inkomstförluster får man en naturlig nedre gräns för vad som kan anses vara skäligt arvode. Då detta belopp torde komma att ligga förhållandevis lågt, i varje fall i mindre kommuner där sammanträdena merendels inte hålls på normal arbetstid, behöver man inte befara att ens mindre bärkraftiga kommuner skall sakna ekonomiska resurser att betala åtminstone så höga arvoden att förtroendemännen i gemen får täckning för inkomstbort-

fall. Jag kan därför inte biträda kommitténs mening att arvudet i undantagsfall skall kunna bestämmas individuellt efter förlorad inkomst. Arvodena bör enligt min åsikt alltid bestämmas med hänsyn till det arbete uppdraget i allmänhet medför och den tid som får sättas till för uppdraget, varvid bör beaktas att arvodena minst bör täcka normalt inkomstbortfall. Att fastställa vilka inkomster förtroendemännen i genomsnitt kan antagas gå miste om torde inte erbjuda oöverstigligen svårigheter för fullmäktige. Det synes mig också lämpligt att fullmäktige i enlighet med kommitténs förslag får avgöra om arvode skall utgå som sammanträdesarvode eller årsarvode eller som en kombination av dessa ersättningsformer. I remissvaren har invändningar inte rests häremot.

I fråga om övriga ersättningsformer innebär kommunalrättskommitténs förslag i huvudsak, att ersättning för ökade levnadskostnader skall kunna utgå som dag- och nattractamente och att ersättning för resekostnader liksom nu skall utgå som resekostnadsersättning. Gällande detaljerade regler i sistnämnda hänseende såsom om kortaste ersättningsgilla vägsträcka och reseklass föreslås upphävida. Möjligheten att ersätta särskilda utgifter för kommunens räkning bibehålles enligt förslaget, varemot bestämmelserna om särskilda arvoden till vissa speciellt betungade förtroendemän samt om ersättning för särskild resdag och för förrättningar utom kommunen utgår. Arvoden till betungade förtroendemän avses skola regleras enligt den allmänna bestämmelsen om arvoden och behovet av ersättningar för resdag och förrättningar utom kommunen kan tillgodoses inom ramen för möjligheterna att utge arvode, traktamente och resekostnadsersättning. Kommitténs förslag har utan närmare kommentarer godtagits vid remissbehandlingen. Inte heller jag har några invändningar mot förslaget i dessa hänseenden, vilket står i överensstämmelse med principen om kommunernas frihet att själva närmare utforma ersättningsnormerna.

För att kommunerna skall få någon ledning då de skall bestämma ersättningsgrunderna rekommenderar kommunalrättskommittén med instämmande av en rad remissinstanser att kommunerna allmänt ansluter sig till centralt upprättade normalreglementen. En sådan ordning finner jag lämplig, och kommunförbunden har förklarat sig beredda att medverka till att dylika reglementen kommer till stånd. Svenska stadsförbundet har dock reserverat sig i fråga om normer för arvodesbeslut. Förbundet finner det ogörligt att i normalbestämmelser för arvodesättningen beakta de speciella förhållanden som bör inverka på arvudet inom varje kommun, såsom kommunens allmänna struktur, kommunförvaltningens organisation och arbetsformerna för kommunens styrelse. Även om jag har full förståelse för dessa svårigheter synes det mig dock finnas rätt stora möjligheter att utforma rekommendationer för kommuner av olika typ eller med skilda former för sin förvaltning. Sådana rekommendationer kan i regel inte bli direkt normerande för någon kommun men de torde utgöra värdefulla håll-

punkter när varje enskild kommun skall fastställa grunder för arvodena till sina förtroendemän. Såsom svenska stadsförbundet framhållit bör vid arvodessättningen hänsyn kunna tagas även till insatser som inte står i direkt proportion till den tillsatta tiden.

Införandet av ATP har medfört att frågan om p e n s i o n e r åt kommunala förtroendemän i stor utsträckning löses utan att nuvarande möjligheter för kommunerna att göra särskilda pensionsutfästelser behöver utnyttjas. Sålunda är inkomst av annat förvärvsarbete än anställning, till vilken inkomst förtroendemannaarvode hör, pensionsgrundande enligt TPL om inkomsten uppgår till minst 500 kronor för år. För sådan inkomst betalas pensionsavgiften av den försäkrade själv. TPL medger emellertid att inkomst av nu angivet slag anses som inkomst av anställning, nämligen om den som utger ersättningen och den försäkrade träffar överenskommelse därom. Överenskommelsen medför att inkomsten blir pensionsgrundande redan då den uppgår till 300 kronor och att pensionsavgiften betalas av den som utger ersättningen. Kommunförbunden har rekommenderat kommunerna att träffa sådana överenskommelser och kommunerna synes enligt vad kommunalrättskommittén inhämtat allmänt ha följt rekommendationen. Enligt kommittéförslaget skall det stå kommunerna fritt att antingen träffa ifrågavarande överenskommelser och sålunda betala utgående pensionsavgifter eller att gottgöra förtroendemännen de avgifter dessa påförts. Förslaget har vid remissbehandlingen vunnit allmän anslutning. För egen del finner jag också att kommunallagarna bör innehålla bestämmelser om rätt för kommunerna att ingå överenskommelser om att förtroendemannaarvoden skall anses som inkomst av anställning inom ATP. Något behov av alternativet med gottgörelse till förtroendemän för påförda avgifter torde inte föreligga.

Några särskilda kommunala åtgärder för att bereda pension åt dem som är ATP-försäkrade synes mig i regel inte behövlige. Emellertid kan under den närmaste framtiden vissa medborgare på grund av sin ålder inte alls eller endast i begränsad utsträckning få allmän tilläggspension. I likhet med kommittén och så gott som alla remissinstanserna finner jag det befogat att kommunerna i dessa fall skall ha möjlighet att bereda förtroendemän skäliga pensionsförmåner. Kommittén har grundligt övervägt i vilken form sådana pensionsförmåner skall utgå och för sin del stannat för att möjlighet liksom nu bör finnas för kommunerna att göra särskilda pensionsutfästelser. Förslaget, som biträdades av de flesta remissinstanserna, är också enligt min mening den lämpligaste vägen att lösa denna fråga. Liksom ATP bör dylika utfästelser — till skillnad från nuvarande praxis — kunna omfatta jämväl förtidspension och familjepension. Såsom kommittén anfört bör särskilda skäl alltjämt krävas för ett pensionsbeslut. Innebörden häri får ses mot bakgrund av det pensionsskydd som beredes förtroendemännen genom ATP och avgörandet får träffas med hänsyn till förhållandena i det

individuella fallet. Pension till den som fullt ut kommer i åtnjutande av pension enligt TPL torde bli aktuell endast i undantagsfall, såsom då förtroendemannen därest han innehaft en tjänst med motsvarande arbetsuppgifter skulle ha erhållit väsentligt högre pension än den som utgår enligt TPL.

F. n. är endast uppdrag som ledamot av kommunens styrelse eller annan kommunal nämnd eller beredning kvalificerande för erhållande av kommunal förtroendemannapension. Viss hänsyn kan dock tagas även till andra uppdrag. Enligt kommittéförslaget skall nu också fullmäktiguppdrag och revisionsuppdrag kunna räknas som pensionsgrundande. I och för sig är väl behovet av pensionsutfästelser beträffande dessa förtroendemen inte så stort. Skulle det i något speciellt fall anses befogat att bevilja fullmäktig eller revisor pension bör dock hinder inte föreligga för ett sådant beslut. En självklar begränsning i rätten att bevilja pension måste emellertid vara att förtroendemannen på grund av uppdraget eller uppdragen nedlagt ett väsentligt mer omfattande arbete än förtroendemen i gemen. Jag vill också instämma i kommitténs förslag att den förutsättningen för pensionsbeslut bibehålles att uppdragen skall ha innehafts en lång följd av år. De uttalanden som härutinnan gjordes då möjligheten att bevilja pension infördes (prop. 1950: 88 s. 76) finner jag alltfört vara bärkraftiga. Med hänsyn till att förtidspension föreslås kunna utgå bör pensionsbeslut kunna fattas så snart nyss angivna förutsättningar för att bevilja pension föreligger, varvid pensionens slutliga storlek kan göras beroende av hur länge förtroendemannen kommer att fullgöra uppdrag hos kommunen. Men jag kan inte dela den i något remissyttrande framförda åsikt som innebär att vissa förtroendeuppdrag bör kunna förbindas med pension. Sådana pensionsbeslut bör inte heller i fortsättningen komma i fråga.

Av vad jag anfört torde framgå att jag förordar kommitténs förslag att förtroendeman då särskilda skäl föreligger skall kunna få pension i form av ålderspension, förtidspension och familjepension om han under en lång följd av år på grund av uppdrag i kommunens tjänst utfört arbete av betydande omfattning. Förslaget gillas av flertalet remissinstanser. Jag har inte heller något att invända mot kommitténs förslag att upphäva underställningsskyldigheten beträffande pensionsbesluten. Förslaget härom har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av alla länsstyrelser utom en.

Enligt lagen om allmän sjukförsäkring kan endast den antagna årsinkomsten av tjänst läggas till grund för placering i högre sjukpenningklass än den första. Detta kan såsom påpekats i ett remissvar leda till att förtroendeman, som på grund av sitt uppdrag förlorar anställningsinkomst, riskerar att bli placerad i lägre sjukpenningklass än den han eljest skulle ha tillhört. Enligt ett nyligen till lagrådet remitterat förslag till lag om allmän försäkring skall emellertid även inkomst av annan förvärvsverksamhet, vartill som förut sagts förtroendemannaarvodena hör, kunna läggas till

grund för placering i sjukpenningklass. Genomföres förslaget kommer hithörande problem att få sin lösning såtillvida att storleken av sjukpenningen kommer att påverkas jämväl av förtroendemannens inkomster av kommunala uppdrag. Lagförslaget innebär ytterligare, att inkomst av annan förvärvsverksamhet skall, liksom när det gäller ATP, anses som inkomst av anställning därest den som utgivit ersättningen och den försäkrade är ense därom samt motsvarande överenskommelse träffats i fråga om ersättningens ställning i pensionshänseende. Jag föreslår att bestämmelserna i kommunallagarna redan nu utformas så att hinder inte skall föreligga för kommunerna att ingå överenskommelser som även avser sjukförsäkringen.

Vad jag hittills sagt har främst haft avseende på de borgerliga primärkommunerna. De förordade bestämmelserna blir automatiskt gällande för kommunalförbunden. Kommittén har föreslagit att motsvarande regler skall införas även i LL och LFS utom vad gäller särskilda pensionsutfästelser, vilka liksom f. n. inte skall kunna göras av landstingskommuner och församlingar.

För landstingsmännen innebär förslaget den ändringen i förhållande till gällande bestämmelser att rätten till traktamente och resekostnadsersättning utbytes mot en möjlighet för landstinget att besluta om dylika ersättningar. I realiteten torde ändringen sakna betydelse och förslaget har inte heller väckt gensaga från svenska landstingsförbundet eller de landstingskommuner som avgivit yttrande däröver. För min del har jag ingen invändning mot förslaget.

Från såväl landstingskommunernas som församlingarnas sida har man emellertid påyrkat att möjlighet öppnas även för dessa kommuner att göra särskilda pensionsutfästelser. Behovet härav torde såsom kommunalrättskommittén påvisat vara väsentligt mindre i dessa kommuner än i de borgerliga primärkommunerna. Därtill kommer att särskilda pensionsutfästelser över huvud taget torde bli aktuella främst under en övergångstid, innan ATP blivit fullt utbyggd. Att samtidigt som utrymmet för särskilda pensionsutfästelser begränsas eller helt försvinner införa möjlighet att göra sådana där detta hittills inte kunnat ske har kommittén funnit opåkallat.

Då det gäller församlingarna delar jag denna uppfattning, som också kommit till uttryck i församlingsstyrelsekommitténs betänkande med förslag till församlingsstyrelselag (SOU 1957: 15 s. 312). Församlingarna har ett förhållandevis snävt avgränsat verksamhetsområde, och den inledningsvis skisserade utvecklingen inom de borgerliga kommunerna synes inte ha motsvarighet inom församlingarna. Däremot torde ett visst behov att kunna göra pensionsutfästelser framdeles kunna göra sig gällande inom landstingskommunerna. Härvid vill jag särskilt peka på den kraftiga expansion som skett av landstingens verksamhet och som av allt att döma inte kommer att avstanna inom den tid som i dag kan överblickas. Även om således pensionsutfästelser f. n. kan anses motiverade endast i något enstaka undan-

tagsfall i landstingskommunerna förordar jag för min del att dessa får samma rätt att göra pensionsutfästelser som de borgerliga primärkommunerna.

Genomföres de förslag jag förordat i det föregående krävs vissa ändringar även i andra författningar än de egentliga kommunallagarna. Enligt taxeringsförordningen samt lagen om vägnämnder och länsvägnämnder kan ersättningar utgå till kommunala ledamöter i taxeringsnämnder och kommunala ombud för val av ledamöter i vägnämnd i form av dagtraktamente, ersättning för särskild resdag och resekostnadsersättning enligt vad som sägs i kommunallagen om sådan gottgörelse till ledamöter i kommunala nämnder. Ersättningsformerna dagtraktamente och resdagserättning är f.n. avsedda att lämna gottgörelse för bl. a. mistad inkomst och i viss mån arbetsinsatsen. De synes därför i huvudsak motsvara förslagets ersättningsformer arvode och traktamente. Jag föreslår därför att ersättning i ifrågavarande fall skall få utgå med arvode, traktamente och resekostnadsersättning enligt vad som sägs i kommunallagen. Enligt taxeringsförordningen utser landstingskommuns förvaltningsutskott ledamöter i särskild taxeringsnämnd. Dessa har nu rätt till traktamente och resekostnadsersättning enligt samma grunder som landstingsmän. Motsvarande gäller i princip envar röstberättigad som deltar i hushållningssällskaps sammanträde ävensom ledamot och suppleant i hushållningssällskaps förvaltningsutskott eller av utskottet tillsatt nämnd samt sällskapet revisor och revisorssuppleant. Anpassas som jag förordat ersättningsbestämmelserna i LL till motsvarande stadganden i KL hör en anpassning ske även i dessa fall.

II. Rätt för kommuner att utan underställning upptaga vissa bottenlån

Kommunernas möjligheter att upptaga lån och ingå borgen har alltid varit begränsade. I vidsträckt omfattning har beslut i dessa hänseenden skolat underställas Kungl. Maj:ts prövning. I samband med införandet 1953 av KL skedde emellertid en uppmjukning av dessa bestämmelser då det gäller bostadsbyggandet. Numera får kommun enligt 59 § KL och 63 § KLS i den omfattning och på de villkor Kungl. Maj:t bestämmer utan medgivande upptaga lån som beviljats kommunen av statlig myndighet samt åtaga sig ansvarighet gentemot staten för lån av statsmedel som beviljats annan än kommunen ävensom borgensansvar för lån åt bostadsföretag som godkänts för statlig belåning. Närmare bestämmelser meddelas i *kungörelsen den 28 november 1958 (nr 557) med vissa bestämmelser angående kommuns upptagande av lån m. m.* Enligt denna får kommun utan tillstånd dels upptaga vissa lån som beviljats kommunen av bostadsstyrelsen eller läns-

bostadsnämnd, dels åtaga sig ansvarighet gentemot staten för vissa lån av statsmedel på bostadsbyggnadsområdet vilka beviljats annan än kommunen och dels ikläda sig borgen åt bostadsföretag, till vilket utgår statligt lån, för såväl byggnadskreditiv som sekundärlån. Dessa bestämmelser får ses mot bakgrund av att den tidigare förekommande prövningen från Kungl. Maj:ts sida härvidlag var av väsentligen formell natur. En lindring av underställningsplikten, som skulle medföra fördelar både för de statliga myndigheterna och kommunerna, ansågs därför icke medföra några påtagliga olägenheter.

Något undantagande från underställningsplikten beträffande de egentliga bottenlånen för bostadsbyggandet gjordes däremot icke. I förarbetena till 1953 års lagstiftning synes man i allmänhet icke ha gått in på frågan härom (prop. 1953: 98, KU 10, Rskr 186).

Bostadspolitiska organisationskommittén har i sitt betänkande lagt fram förslag av innebörd, att kommunerna vid bostadsbyggande i egen regi, d. v. s. utan anlitanande av stiftelse- eller bolagsform, skall få rätt att utan Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall upptaga bottenlån för sådana byggnadsobjekt för vilka statliga lån beviljats kommunerna av bostadslänemyndigheterna. Förslaget har gillats av remissmyndigheterna. Sålunda har tillstyrkande yttranden avgivits av bl. a. *svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus samt Jämtlands län, Stockholms förorters samarbetsnämnd och Göteborgs förorters förbund. Bostadsstyrelsen* har inte haft någon erinran mot förslaget.

Förslaget har omnämnts i årets statsverksproposition (Bil. 7 s. 167, 180, 198), där frågan emellertid med hänsyn till att den kräver ändringar i kommunallagarna inte tagits upp till närmare behandling.

De föreslagna ändringarna skulle komma att få aktualitet beträffande sådana objekt som statligt belånade flerfamiljshus, pensionärshem, egnahem och kollektiva tvätterier. Enligt vad jag inhämtat uppgick antalet av Kungl. Maj:t avgjorda ärenden rörande bottenlån för dessa ändamål under år 1961 till 76, representerande ett belopp av tillhoppa omkring 16 milj. kronor. I samtliga fallen meddelades bifallsbeslut. Endast i 14 av dessa fall vidtogs mindre justeringar i begärda belopp, i allmänhet beroende på en anpassning av beloppen till undre gränsen för de statliga lånen. I Kungl. Maj:ts beslut har liksom i andra lånemedgivanden amorteringsskyldighet föreskrivits och återbetalningstiden har satts till högst 30 år.

Dessa uppgifter synes mig klart ge vid handen att en individuell prövning av frågan om lånemedgivande inte längre erfordras utan kan ersättas med generella bestämmelser rörande amorteringstid och lånegränser. Jag vill därför liksom organisationskommittén och remissorganen förorda att den i 59 § KL och 63 § KLS stadgade underställningsfriheten vidgas till att omfatta jämväl upptagande av lån för sådana byggnadsobjekt, vilka godkänts för statligt belåning. Skäl att härvid inbegripa municipalsamhällen,

kommunalförbund, landstingskommuner eller församlingar föreligger enligt min mening inte.

Den närmare omfattningen av och villkoren för ifrågavarande underställningsfria lånerätt torde få intagas i den inledningsvis nämnda kungörelsen den 28 november 1958.

III. Ordningen för inkallande till tjänstgöring av suppleanter i Stockholms stads nämnder

Jämlikt 31 § andra stycket *KLS* skall stadsfullmäktige vid val av suppleanter i stadskollegiet, såvida valet inte sker proportionellt, bestämma den ordning i vilken suppleanterna skall inkallas till tjänstgöring. I 38 § sägs att suppleanterna i stadskollegiet bör i den vid valet bestämda ordningen kallas till tjänstgöring i den mån det erfordras till följd av hinder för ledamot eller vid uppkommen ledighet, som ännu ej kunnat fyllas, efter ledamot som inte utsetts vid proportionellt val. På grund av hänvisningar i 47 och 51 §§ *KLS* skall nyss angivna bestämmelser ifråga om suppleanter i stadskollegiet äga motsvarande tillämpning beträffande suppleanter i drätselnämnden och övriga nämnder.

I den före ikraftträdandet den 1 januari 1958 av *KLS* gällande lagen om kommunalstyrelse i Stockholm var frågan om ordningen för suppleanters inkallande till tjänstgöring inte närmare reglerad. Beträffande suppleant i stadskollegiet stadgades endast att då ledamot av stadskollegiet anmält förfall ersättare skulle kallas att tjänstgöra vid kollegiets sammanträde. Införandet av nuvarande stadganden i ämnet var inte föremål för närmare diskussion under förarbetena till *KLS*. Anledning till att stadgandena infördes torde ha varit det allmänna önskemålet att i möjligaste mån nå överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i *KL*.

I sin inledningsvis omnämnda framställning har *stadsfullmäktige i Stockholm* anfört, att det nuvarande systemet att bestämma ordningen för suppleanternas inkallande måste betecknas som onödigt omständligt i en stad av Stockholms storlek, där det finns ett stort antal nämnder. Till belysning härav nämnes att antalet av stadsfullmäktige utsedda suppleanter i stadens nämnder uppgår till cirka 220. För de allra flesta av dessa måste stadsfullmäktige enligt *KLS* årligen fatta beslut om i vilken ordning de skall inkallas till tjänstgöring. Att dessa beslut måste fattas årligen fastän mandattiden i regel är två år beror på att successiv förnyelse tillämpas med val varje år av halva antalet ledamöter och suppleanter. Varje ändring beträffande suppleanterna påkallar därvid omprövning av ordningen för samtliga suppleanters tjänstgöring. Detsamma gäller vid de ofta förekommande fyllnadsvälen. Ett medgivande för Stockholms del att bibehålla tidigare tillämpat system, innebärande att stadsfullmäktige bemyndigar nämnder-

na att enligt av fullmäktige angivna grunder bestämma ordningen för suppleanternas inkallande, anses därför starkt motiverat. Stadsfullmäktige hemställer därför om sådana ändringar i KLS att suppleanter skall inkallas till tjänstgöring i den vid valet bestämda ordningen eller enligt grunder som stadsfullmäktige bestämmer.

I remissyttrandena har framställningen tillstyrkts. Därvid har *kammarkollegiet* förklarat, att det med hänsyn till de av fullmäktige framhållna särskilda omständigheter som i förevarande hänseende föreligger i Stockholm finner hinder inte böra möta mot en reglering för Stockholms vidkommande som avviker från motsvarande reglering i den allmänna kommunallagen.

För egen del kan jag ansluta mig till denna mening. Jag föreslår därför att sådana ändringar vidtages i 31 och 38 §§ KLS att stadsfullmäktige må överlåta åt stadskollegiet att, då val av suppleanter inte sker proportionellt, bestämma ordningen för suppleanternas inkallande till tjänstgöring, varvid fullmäktige må kunna föreskriva allmänna grunder för hur ordningen skall bestämmas. På grund av hänvisningarna i 47 och 51 §§ KLS kommer motsvarande att gälla ordningen för att till tjänstgöring inkalla suppleanter i drätselnämnden och stadens övriga nämnder.

IV. Specialmotivering

I enlighet med de riktlinjer som angivits i det föregående har inom inrikesdepartementet upprättats förslag till 1) lag om ändring i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753); 2) lag om ändring i kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (nr 50); 3) lag om ändring i landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319); 4) lag angående ändring i lagen den 2 juni 1961 (nr 436) om församlingsstyrelse; 5) förordning om ändrad lydelse av 130 § taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623); samt 6) lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 juni 1943 (nr 436) om vägnämnder och länsvägnämnder. Förslagen till ändringar av kommunallagarnas ersättningsbestämmelser ansluter sig i stort selt till vad kommunalrättskommittén föreslagit. Jag övergår nu till att lämna en specialmotivering till dessa förslag. Under KL behandlas härvid frågor som är gemensamma för alla kommunallagarna.

Kommunallagen

Bestämmelserna om ersättning till kommunala förtroendemän finnes i 28 och 46 §§ KL. Härtill kommer den i 63 § lämnade hänvisningen till 46 § 1 och 2 mom. beträffande ersättning till revisor samt stadgandet om underställning av pensionsbeslut i 75 §. I 59 § gives reglerna om kommuns rätt att bl. a. upptaga lån av statsmedel.

28 §.

Med hänsyn till att alla förtroendemän i kommunen enligt vad jag förordat i den allmänna motiveringen skall kunna få ersättning efter samma principer har huvudbestämmelserna upptagits i denna paragraf, till vilken hänvisning lämnas i 46 och 63 §§.

I 1 mom. regleras kommuns rätt att ersätta fullmäktig kostnader som föranletts av uppdraget och arbete som är förenat med uppdraget. Av stadgandets formulering torde framgå att kommunen har frihet att bestämma såväl om ersättning över huvud skall utgå som vilka grunder som skall tillämpas för de olika ersättningsformerna.

Eftersom ersättning för kostnader självfallet bör utgå i första hand har reglerna därom intagits i momentets första stycke. Vid fastställande av skälig ersättning kan ledning erhållas av vad som är vedertaget på andra områden beträffande de skilda ersättningsformerna liksom av de normalreglementen som kommunförbunden torde komma att utforma. Dessa ersättningsformer bör givetvis inte användas för utfyllnad av den ersättning som enligt förslaget bör utgå i form av arvode. Ersättning kan lämnas mot räkning från förtroendemannen, men i många fall torde det vara praktiskt, att ersättningen utgår med fasta schablonbelopp och efter ett förenklat utbetalningsförfarande. När fråga är om utgifter för representation, skrivhjälp, telefon och dylikt synes ofta ersättning med visst årligt belopp vara att föredraga.

Som jag anfört i den allmänna motiveringen skall arvodet inte bestämmas efter inkomstbortfall i vidare mån än att arvodet bör avpassas så att det täcker det genomsnittliga inkomstbortfallet. I de flesta fall torde detta inte vara av den storleksordning att det behöver påverka arvodesbesluten. Att arvodet skall anpassas efter göromålets omfattning och art medför bl. a., såsom kommunalrättskommittén framhållit, att högre arvode kan utgå till fullmäktiges ordförande än till andra fullmäktige. Anpassningen efter den tid som åtgår för uppdraget har avseende särskilt på fullmäktig som bor så långt från sammanträdeslokalen att han får sätta till väsentligt mer tid än andra fullmäktige. Med de här angivna undantagen bör arvode i allmänhet utgå med lika stora belopp för alla fullmäktige. Arvode per sammanträde torde i allmänhet vara den lämpligaste ersättningsformen. Såsom överståthållarämbetet påpekat bör årsarvoden fastställas endast då arbetsinsatsen enligt vunnit erfarenhet är tämligen konstant från år till år. Arvodesbeslutens giltighet i tiden har inte reglerats; besluten skall gälla till dess de ersätts med nya beslut. Liksom f. n. bör ett nytt beslut inte medföra minskning av ersättning som belöper på tiden före beslutets fattande.

Bestämmelsen i 2 mom. första stycket anknyter till vad jag förut sagt om de kommunala arvodenas ställning med hänsyn till ATP. Ordalydelsen syftar till att för framtiden möjliggöra liknande arrangemang i fråga om andra sociala försäkringar, exempelvis sjukförsäkringen.

2 mom. andra stycket motsvarar i huvudsak nuvarande 46 § 3 mom. Bestämmelsen har utförligt kommenterats i den allmänna motiveringen. Som där understrukits får stadgandet sin största betydelse under en övergångstid, innan ATP bereder alla åldersklasser fullt pensionsskydd. Utfästelser torde bli aktuella främst i fråga om fullmäktige som i andra kommunala förtroendeuppdrag än fullmäktiguppdrag gjort insatser för kommunen. Uppdraget som fullmäktiges ordförande synes dock någon gång ensamt kunna fylla förutsättningarna för särskild pensionsutfästelse. I övrigt kan liksom hittills hänsyn tagas till fullmäktiguppdrag, när det gäller pension till förtroendemän som innehar andra förtroendeuppdrag. Villkoret att arbetet skall ha varit av betydande omfattning ger kommunen större frihet vid bedömningen än motsvarande villkor i nuvarande regler. Det skall dock vara fråga om en kontinuerlig arbetsinsats, som inte kunnat utföras endast på fritid. Någon ändring i nuvarande normer för den tid förtroendemannen innehaft ett eller flera uppdrag av denna omfattning är inte avsedd. Med hänsyn till nuvarande praxis i fråga om pensionsutfästelser har uttryckligen sagts att även förtidspension och familjepension kan komma ifråga. Föreskriften om underställning av pensionsbeslut har utgått.

I anslutning till 3 mom. vill jag med anledning av påpekanden i en del remissyttranden framhålla, att suppleant, som tjänstgör i stället för ledamot, givetvis bör få ersättning efter samma grunder som ordinarie ledamöter, varvid arvode per sammanträde bör bestämmas därest ordinarie ledamöter åtnjuter årsarvoden. Bestämmelsen i 3 mom. avser endast suppleant som är närvarande vid sammanträde utan att därvid ersätta ordinarie ledamot. Det säger sig självt att suppleant som inte ens är närvarande inte skall ha ersättning. Arvode till närvarande suppleant, som inte tjänstgör som ledamot, kan vara lägre än arvode till ledamöter.

46 §.

Paragrafen innehåller i 1 mom. endast en hänvisning till bestämmelserna i 28 §. Såväl ersättning till betungade förtroendemän som gottgörelse för uppdrag utom kommunen kan regleras enligt de allmänna bestämmelserna i 28 § 1 mom. För uppdrag utom kommunen kan särskilda normer fastställas om det anses påkallat. 2 mom. motsvarar nuvarande 46 § 4 mom.

59 §.

I enlighet med vad jag förut förordat har i första stycket gjorts det tillägg att kommun får i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer upptaga lån för bostadsbyggnadsföretag, som godkänts för statlig belåning. Med bostadsbyggnadsföretag avses ett byggnadsprojekt. Med hänsyn härtill har i andra stycket ordet bostadsföretag, som oftast torde ha annan betydelse, utbytt mot bostadsbyggnadsföretag.

63 §.

Den tidigare hänvisningen till 46 § har utbytt mot en hänvisning till de fullständiga bestämmelserna i 28 § 1 och 2 mom. Beslut om pension åt revisor torde bli aktuellt endast i de sällsynta fall då en revisor tidigare under en följd av år haft betungande förtroendeuppdrag som ordförande i eller ledamot av kommunens styrelse eller annan kommunal nämnd.

75 §.

Paragrafen har ändrats med hänsyn till förslaget att pensionsbeslut ej längre skall underställas länsstyrelsens prövning.

Kommunallagen för Stockholm

Beträffande ändringarna i 29, 53, 67 och 79 §§ hänvisas till vad jag anfört i anslutning till motsvarande ändringar i KL. Härutöver må beträffande 29 och 53 §§ anmärkas följande.

KLS innehåller f. n. inte bestämmelser om ersättning för särskild resdag. Med hänsyn till att många förtroendemän även i Stockholm bor långt från sammanträdeslokalen har på förslag av kommunalrättskommittén, vilket förslag vunnit anslutning av stadsfullmäktige i Stockholm, införts möjlighet att tillerkänna förtroendemännen traktamente. Nuvarande rätt för stadskollegiets ordförande till årsarvode har bibehållits. Samma rätt föreslås tillkomma även stadskollegiets vice ordförande som redan nu regelmässigt åtnjuter sådant arvode. Såsom överståthållarämbetet framhållit bör ersättning i förevarande ordning inte utgå till borgarråd, som tillika är stadsfullmäktig.

Ändringarna i 31 och 38 §§ har jag uttömmande kommenterat i den allmänna motiveringen. Ändringen i 63 § motsvarar ändringen i 59 § KL.

Landstingslagen

I fråga om bestämmelsernas innebörd hänvisas till vad som anförts i anslutning till motsvarande bestämmelser i KL. Särskilt må erinras om att jag i motsats till kommittén ansett särskilda pensionsutfästelser kunna göras även av landstingskommun. Härutöver må följande nämnas i anslutning till förslaget.

39 §.

I enlighet med vad jag förut uttalat föreslås att landstingsmän inte längre skall ha rätt till ersättning. Föreskriften om ersättning för utgifter är ny. Den torde behöva tillämpas endast i undantagsfall. Vidare har jag i enlighet med kommunalrättskommitténs av remissinstanserna godtagna förslag funnit det omotiverat att bibehålla nuvarande stadgande om verkan i er-

55 §.

De föreslagna allmänna principerna för förtroendemannaersättningar gör det omotiverat att behålla nuvarande stadgande att traktamente och resekostnadsersättning till ledamot av förvaltningsutskottet och utsedd ledamot av annan nämnd ej må överstiga motsvarande ersättning för landstingsman.

Lagen om församlingsstyrelse

Ändringsförslagen motsvarar i stort sett föreslagna ändringar av ersättningsbestämmelserna i KL utom i fråga om särskilda pensionsutfästelser, som liksom f. n. inte skall kunna göras av församlingarna. På grund av hänvisningsbestämmelser blir ersättningsreglerna gällande även för fullmäktige i kyrklig samfällighet (33 §), församlingsdelegerade (41 §), Stockholms kyrkliga samfällighets kyrkoråd och nämnder (62 §), annan samfällighets kyrkoråd och nämnder (63 §) samt revisorer (77 §).

31 §.

Kyrkofullmäktige torde som kommittén framhållit endast i de stora församlingarna och kyrkliga samfälligheterna ha så betydande arbetsbörd att det framstår som befogat att utge arvode till fullmäktige i gemen. De föreslagna bestämmelserna hindrar inte att ordföranden tillerkännes särskilt arvode.

38 §.

Ersättning till kyrkostämmans ordförande, som enligt förslaget kan erhålla alla ersättningar som nämnes i 31 § 1 mom., och till ledamot av kyrkostämman beredning beslutes av kyrkostämman.

59 §.

Såsom påpekats i ett flertal remissyttranden finns inte anledning att nu ändra den genom införandet av den nya församlingsstyrelselagen tillkomna möjligheten för församlingen att besluta om arvode åt kyrkorådets ordförande även då denne inte är vald ledamot av kyrkorådet.

Författningarnas ikraftträdande

Ändringarna i lagen om församlingsstyrelse torde böra träda i kraft den 1 januari 1963 och övriga författningsändringar den 1 juli 1962.

V. Departementschefens hemställan

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga förut omnämnda, inom inrikesdepartementet upprättade förslag till

- 1) lag om ändring i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753);
- 2) lag om ändring i kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (nr 50);
- 3) lag om ändring i landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319);
- 4) lag angående ändring i lagen den 2 juni 1961 (nr 436) om församlingsstyrelse;
- 5) förordning om ändrad lydelse av 130 § taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623); samt
- 6) lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 juni 1943 (nr 436) om vägnämnder och länsvägnämnder.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Börje Alpsten